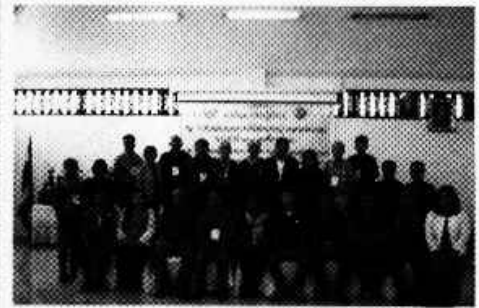

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา

ภาคใต้ ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จังหวัดชุมพร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาคกลาง ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จังหวัดปทุมธานี

ภาคเหนือ ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จังหวัดลำพูน

๑. หลักการและเหตุผล

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน ได้ดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยได้รับความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้านผู้ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ และเป็นผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศ จนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดสมดุลและยั่งยืน มาร่วมส่งเสริมและขยายผลพัฒนาการทำการเกษตรให้กับเกษตรกร อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ และศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม โครงการตามนโยบายรัฐบาลและนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ การส่งเสริมการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นว่าศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ขยายผลการพัฒนาภาคการเกษตรแบบมีส่วนร่วมที่มีผลเป็นที่ประจักษ์ในการช่วยเหลือเกษตรกรและชุมชน โดยเน้นหลักแห่งการพึ่งพาตนเองในลักษณะชาวบ้านสอนชาวบ้าน

ปัจจุบันศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร ได้มีการขยายเครือข่ายและมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับเป็นโอกาสอันดีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่จะได้ขยายเครือข่ายการขับเคลื่อนงานพัฒนาภาคการเกษตร อันจะส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อเกษตรกรผู้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ได้รับการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์แขนงต่าง ๆ จากผู้มีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจได้โดยง่าย สามารถนำความรู้ที่ได้รับกลับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม การขับเคลื่อนงาน โครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในอนาคต จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนั้น จึงกำหนดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชาขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมให้เกิดความยั่งยืนด้วยหลักการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการร่วมมือในการขับเคลื่อนงาน กิจกรรม โครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะดำเนินการในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อชี้แจงแนวนโยบายสำคัญการขับเคลื่อนงานพัฒนาภาคการเกษตร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับทราบและเกิดความเข้าใจเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒.๒ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมให้เกิดความยั่งยืน ด้วยศาสตร์ต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานไว้แก่ปวงชนชาวไทย

๒.๓ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ระดมความเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาภาคการเกษตรและให้ข้อเสนอแนะในแนวทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาการเกษตรตามนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในอนาคต

๓. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมสัมมนา ใน ๔ ภูมิภาค ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรและสหกรณ์จังหวัด และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเจ้าหน้าที่กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสิ้น ๓๗๓ คน

๔. สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ได้ทำการระดมความเห็นจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาเพื่อทบทวนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในการขับเคลื่อนงานภาคเกษตรกรรม โดยได้ข้อสรุปจากการระดมความเห็นแยกเป็นประเด็นหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกองนโยบายเทคโนโลยีฯ ดังนี้

๔.๑ การดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

ปัญหาที่พบจากการดำเนินงาน ผู้เข้าร่วมการสัมมนา ส่วนใหญ่เห็นว่าการกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม รวมถึงข้อกำหนดห้ามเกษตรกรเข้ารับการอบรมซ้ำ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเกษตรกรและการเชื่อมโยงเครือข่าย รวมทั้งขาดการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาปรับปรุงศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุสำหรับการจัดฝึกอบรม การปรับค่าใช้จ่ายรายหัวเกษตรกรให้เหมาะสมกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ขาดการบูรณาการร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการอบรม ในด้านกระบวนการอบรมส่วนใหญ่เห็นว่าควรกำหนดภาควิชาบังคับโดยสอดคล้องกับบริบทของแต่ละภาค ขาดการประชาสัมพันธ์ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ขาดการติดตามประเมินผลและการพัฒนาต่อยอดให้กับเกษตรกรผู้ผ่านการอบรม รวมทั้งควรให้เจ้าหน้าที่โครงการฯ ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดฝึกอบรมเกษตรกรให้กับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งยังเห็นว่าศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และบางแห่งยังขาดความพร้อมในด้านสถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม

สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังต้น ผู้เข้าร่วมสัมมนา เสนอว่าสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรสนับสนุนงบประมาณให้กับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อทำการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ และปรับค่าใช้จ่ายรายหัวเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ารับการอบรมซ้ำ โดยอาจกำหนดเป็นเงื่อนไขสำหรับศูนย์ที่มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ แตกต่างจากเดิม จัดให้มีเวที

แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน อบรมเยาวชนเพื่อสร้างทายาท
เกษตรกร

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน

ข้อเสนอต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนของศูนย์เครือข่าย
ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นที่ว่าด้านกระบวนการอบรมควรจะต้องให้มีกระบวนการ
ปรับเปลี่ยนแนวคิด ควบคู่ไปกับการบรรยายและลงมือปฏิบัติ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์เครือข่ายปราชญ์
ชาวบ้านจะต้องได้ลงมือปฏิบัติจริงตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ มีการถอดบทเรียนหลังจากการอบรมและปฏิบัติ
รวมทั้งจะต้องมีการติดตามผู้ผ่านการอบรมเพื่อเติมเต็ม ช่วยเหลือและให้กำลังใจในการนำความรู้ไปปฏิบัติใน
ไร่นา และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนามาตรฐาน สร้างเครือข่ายการพัฒนาผลผลิต การตลาดที่เป็นธรรมและ
ยั่งยืน สำหรับวิชาหลักที่ควรกำหนดในหลักสูตร ประกอบด้วย การให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
หลักการทรงงาน หลักการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ฐานการเรียนรู้ควรมีฐานการเรียนรู้หลัก ได้แก่ ป่า ๓ อย่าง
ประโยชน์ ๔ อย่าง ฐานเรียนรู้การพัฒนาที่ดิน การทำปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ฮอร์โมน) โคกหนองนา
โมเดล การทำเครื่องอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ฐานพลังงานทดแทน เป็นต้น รวมทั้งมีแปลงต้นแบบที่สามารถ
เป็นแปลงเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย

๔.๓ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในอนาคตให้มี ประสิทธิภาพเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนไปสู่ความสำเร็จ

ผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ ได้ร่วมกันให้ข้อคิดเห็นในประเด็นแนวทางการดำเนินงานของศูนย์
เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนในอนาคต โดยเห็นว่า
ไม่ควรกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและการห้ามเข้ารับ
การอบรมซ้ำ ทั้งนี้ เพื่อสร้างคนให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งจะช่วย
ขยายพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนได้มากขึ้น รวมทั้งควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน
เช่น ปัจจัยเสริมระบบน้ำ พลังงานทางเลือก การปรับปรุงแปลงที่ได้มาตรฐาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
เช่น การศึกษาดูงานแปลงเกษตรกรรมยั่งยืน การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการ
ขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืน การประชาสัมพันธ์ที่กว้างขวางและทั่วถึง สนับสนุนให้เกิดตลาดสินค้าเกษตรที่
เป็นธรรมและยั่งยืน ทั้งนี้ ให้ยึดศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยใช้องค์ความรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์
ชาวบ้านเป็นหลักในการขับเคลื่อน

๕. การคัดเลือกตัวแทนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน (ภูมิภาค)

ผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ แต่ละภูมิภาคได้ร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการปราชญ์ชาวบ้านแต่ละภาค เพื่อ
ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้านในภูมิภาคในการนำเสนอความเห็นและเพื่อร่วมขับเคลื่อนงานที่
เกี่ยวข้องในอนาคตไว้ ดังนี้

ภาคใต้ ประกอบด้วย ๑) นายอักระ ธิติถาวร ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์
(การเลี้ยงแพะนม) จังหวัดภูเก็ต ๒) นายสนธิกาญจน์ วิโสจสงคราม วิทยากรศูนย์กิจกรรมไทยบ้านภูติดา
จังหวัดสงขลา ๓) นายภาณุ พิทักษ์เผ่า ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้คุณธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสงขลา
๔) นายสงวน มงคลศรีพันธ์ ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขากลม จังหวัดกระบี่
๕) นางรุ่งไพลิน รอดบุญ ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้คัมภีร์บุญ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๖) นายชะลอ การะเกด
วิทยากรศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์ (การเลี้ยงแพะนม) จังหวัดภูเก็ต และ ๗) นางสาวสุชัยญาณมาศ สุขพันธ์

(เลขานุการ) ประชาชนชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขาหิน จังหวัดกระบี่ โดยมี นายอัคระ ธิติถาวร และนายสนธิกาญจน์ วิโรจสงคราม เป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ๑) นายบัวพันธ์ บุญอาจ ประชาชนชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมแบบยั่งยืน จังหวัดหนองบัวลำภู ๒) นายสุภัทรชัย หันจรัส ประชาชนชาวบ้านศูนย์ฟื้นฟูภูมิโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ๓) นายธีระชาติ ปลาทอง ประชาชนชาวบ้านศูนย์ปรัชญาตามรอยพ่อ จังหวัดอุบลราชธานี ๔) นายบุญชิต สมัตตะ ประชาชนชาวบ้านศูนย์สวนอุษา จังหวัดชัยภูมิ ๕) นายกฤติเดช ศรีเนตรภัทร์ ประชาชนชาวบ้านศูนย์ศรีเนตรพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม ๖) นายมานะ ขอสองเนิน ประชาชนชาวบ้านศูนย์เกษตรทฤษฎีใหม่เรารสร้างก่อ จังหวัดมุกดาหาร ๗) นายปรีชา ทองอู่ ประชาชนชาวบ้านไทยเกษตร จังหวัดเลย ๘) นายคำเตื่อง ภาษี ประชาชนชาวบ้านศูนย์สถาบันฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ๙) นายนิคม เพชรผา ประชาชนชาวบ้านศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโสธร จังหวัดยโสธร ๑๐) นายโพลิน ช้องชัย วิทยาการศูนย์ปรัชญาชาวบ้านสกลนคร จังหวัดสกลนคร และ ๑๑) พระอาจารย์มหาสุภาพ พุทธวิริโย ศูนย์พัฒนาคุณธรรมวัดปานาคำ อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี นายคำเตื่อง ภาษี นายกฤติเดช ศรีเนตรภัทร์ และพระอาจารย์มหาสุภาพ พุทธวิริโย เป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป

ภาคกลาง ประกอบด้วย ๑) นายชูศักดิ์ อ้อยเอ็ง วิทยาการศูนย์ปรัชญาเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) นายพรชัย ชูเลิศ วิทยาการมูลนิธิข้าวขวัญ จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) นายบัณฑิต กุลพฤกษ์ ประชาชนชาวบ้านศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้าน อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ๔) นายอดุลย์ วิเชียรชัย ประชาชนชาวบ้านศูนย์เรียนรู้สัมมาชีพชุมชนตำบลคลองหก จังหวัดปทุมธานี ๕) นายสมบูรณ เวศสุวรรณ ประชาชนชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ เอ็ม โอ เอ จังหวัดลพบุรี โดยมี นายชูศักดิ์ อ้อยเอ็ง และ นายพรชัย ชูเลิศ เป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป

ภาคเหนือ ประกอบด้วย ๑) นายมโนชญ์ เทคนอินทร์ ประชาชนชาวบ้าน ศูนย์เรียนรู้เพื่อชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดพะเยา ๒) นายชูศักดิ์ หาดพรหม ประชาชนชาวบ้าน ศูนย์เรียนรู้บ้านแสงเทียน จังหวัดน่าน เป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป

๖. ผลประเมินความพึงพอใจการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ผลการวัดระดับความพึงพอใจต่อการจัดสัมมนาของผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยทำการสำรวจความพึงพอใจใน ๕ ด้าน คือ ด้านกระบวนการ ด้านวิทยากร ด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านคุณภาพ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการสัมมนา ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๕ หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๐ โดยด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๓ โดยจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) **ด้านกระบวนการ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านกระบวนการของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ โดยกระบวนการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การแจ้งรายละเอียดการสัมมนาอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ รองลงมาการกำหนดรูปแบบ/กิจกรรมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๘

๒) **ด้านวิทยากร** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านวิทยากรของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๘ โดยด้านวิทยากรที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความรอบรู้ในหัวข้อวิชาของวิทยากรอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๒ รองลงมาการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาเหมาะสมอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ วิทยากรมีเทคนิค/วิธีการในการถ่ายทอดให้เข้าใจง่ายอยู่ในระดับพอใจมาก

ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ สื่อ/อุปกรณ์ประกอบการสอนเหมาะสมอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ และเอกสารประกอบการสอนครบถ้วน ชัดเจน ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑

๓) **ด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๓ โดยด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่กระตือรือร้นเต็มใจให้บริการอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๐ รองลงมา กิริยามารยาท การแต่งกายเหมาะสมอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๘ การให้ข้อมูลการจัดสัมมนาที่ครบถ้วน ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๑

๔) **ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๙ โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ขนาดห้องเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๓ รองลงมาจัดห้องเหมาะสมกับหัวข้อการสอน อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๒ อาหารและเครื่องดื่มเหมาะสม อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ และความสะดวกในการเดินทาง ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๙

๕) **ด้านคุณภาพ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านคุณภาพของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๘ โดยด้านคุณภาพที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความคุ้มค่าของการสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๗ รองลงมาความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ เนื้อหาหลักสูตรเป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๒ และความสอดคล้องของเนื้อหาหลักสูตรกับความต้องการ ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๖ สำหรับความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดสัมมนา พบว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน ๑๖๕ คน เห็นว่าเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๔ และไม่เหมาะสมจำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖

ทั้งนี้ จากผลการสอบถามพบว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ควรจัดสัมมนาให้ต่อเนื่องทุกปี โดยหมุนเวียนจังหวัดในการจัด และเพิ่มระยะเวลาในการสัมมนารวมถึงให้แต่ละศูนย์นำผลงานดีเด่นของศูนย์มานำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน ทั้งนี้ควรนำข้อเสนอแนะและข้อสรุปต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมมนาไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

สรุปผลการสัมมนา

๔ ภูมิภาค

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”
ภาคใต้

ระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ใน ๔ ภูมิภาค โดยภาคใต้จัดระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร โดยมี นายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) เป็นประธานเปิดการสัมมนา และมีผู้เข้าร่วมสัมมนารวมทั้งสิ้น ๖๔ คน ผลการสัมมนาสรุปได้ดังนี้

๑. การกล่าวรายงาน โดยนายวรยุทธ บุญมี ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ให้ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมถึงการสร้างความร่วมมือที่ดีในการขับเคลื่อนงานภาคการเกษตร โดยใช้ชื่อว่า “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” จัดขึ้นใน ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคใต้ จัดระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดชุมพร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคกลาง จัดระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดปทุมธานี และภาคเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดลำพูน

๒. ประธานเปิดการสัมมนา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

ในปัจจุบันนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหลายนโยบายสำคัญที่กำลังขับเคลื่อน โดยในส่วนของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ได้เข้ามารับผิดชอบในเรื่องการขับเคลื่อนงานศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นงานที่มุ่งเน้นในระดับฐานราก เวทีนี้จึงเป็นเวทีเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งภาระหน้าที่ที่ต้องทำต่อจากนี้ไป คือ ต้องมองไปยังภาคการเกษตรในสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การขับเคลื่อนเชิงนโยบายต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์โลก ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ดังนั้นจึงต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในด้านนี้ สำหรับการจัดสัมมนาในครั้งนี้มีเหตุผล คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ในช่วงที่มีการพักชำระหนี้ให้เกษตรกร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จนถึงปัจจุบัน พบว่า ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีการพัฒนา ส่งผลให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมีจำนวนลดลง ดังนั้นจึงมีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานของกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (กนท.) โดยมีกลไกสำคัญ คือ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งทำกันมานาน มีความรู้ และประสบการณ์ มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรวมตัวกัน มีการสร้างพลังจากภายใน กล่าวปฏิเสณนโยบายที่ผิดไม่ตรงกับข้อเท็จจริงไม่ตรงกับบริบทพื้นที่ และการกำหนดนโยบายที่สำคัญ ต้องนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง ซึ่งการสัมมนาในครั้งนี้ ต้องการให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมองแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มีการถอดบทเรียนของปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละภาคมาด้วยกัน โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เกิดขึ้น และมีคณะกรรมการกลางของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จึงขอให้เวทีนี้เป็นเวทีที่ถอดบทเรียนและองค์ความรู้โดยตรงไปตรงมา เสมอภาค และเท่าเทียมในด้านความคิดของทุกคน

เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จึงขอเปิดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา" ภาคใต้ ณ บัดนี้

๓. การบรรยายเรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาในขณะนี้กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากถูกกำหนดด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก ๑๙๓ ประเทศ โดยสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศใช้ SDGs (Sustainable Development Goals) ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของโลก ซึ่งในประเทศไทยมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ โดยกำหนดให้มีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนไม่น้อยกว่า ๕ ล้านไร่ ซึ่งได้รับการยอมรับในการทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อรองรับการพัฒนา และภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ๕ รูปแบบ คือ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องคือ พุทธเกษตร หรือ เกษตรทางเลือก ซึ่งเกษตรกรรมรูปแบบต่าง ๆ นี้ จะนำไปสู่ความยั่งยืนในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยยุทธศาสตร์ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร ได้เสนอให้มีการขับเคลื่อนนโยบายจากฐานรากขึ้นไป เพื่อให้รู้ถึงปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่และแต่ละภาคส่วน เพื่อเป็นตัวกำหนดนโยบายในการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

๔. การแบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น โดยมีนางสาวกัญญา ลำอานงค์ เป็นวิทยากร

ปัจจุบันเป็นสมาชิกของสภาเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ดำรงตำแหน่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโป่งแรด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ กลุ่มที่ ๒ และกลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งวิทยากรได้ชี้แจงรายละเอียดของประเด็นที่จะให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเห็น แบ่งเป็น ๓ หัวข้อ ดังนี้

๔.๑ การทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา/ปัญหาอุปสรรค

๑) เชิงนโยบาย จากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา มีความเห็นว่า ภาครัฐไม่มีความชัดเจนเรื่องการใช้สารเคมีและการทำเกษตรกรรมยั่งยืน การฝึกอบรมควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมสามารถอบรมซ้ำ ณ ศูนย์ปราชญ์ฯ เดิม หรือศูนย์ปราชญ์อื่น ๆ ได้ เนื่องจากสามารถพัฒนาเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรได้จริง ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขระเบียบการอบรมซ้ำได้ ขอให้ทบทวนนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ทำหนังสือชี้แจงเหตุผลกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ ภายใน ๓๐ วัน ค่าใช้จ่ายรายหัวเกษตรกรควรปรับขึ้นเนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น ควรมีงบประมาณสำหรับการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ และงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุที่ใช้ในการฝึกอบรม ควรมีเอกสารหรือใบแต่งตั้งปราชญ์ชาวบ้านซึ่งจะทำให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการอบรม

๒) ด้านกระบวนการอบรม ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ หลักสูตรการอบรมควรมีวิชาบังคับและพัฒนาให้ตรงตามบริบทของแต่ละภาค ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละศูนย์ฯ ควรมีความเหมาะสมกับหลักสูตร ยังขาดการแลกเปลี่ยนวิทยากรในแต่ละพื้นที่ ขาดการใช้สื่อออนไลน์ในการแนะนำศูนย์ฯ และการประชาสัมพันธ์ ขาดการศึกษาดูงานในแต่ละศูนย์ฯ เกษตรและสหกรณ์จังหวัดบางจังหวัดเปิดโอกาสให้เกษตรกรภายในจังหวัดมาอบรมเท่านั้น ลูกจ้าง/เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรลงพื้นที่มาช่วยงานที่ศูนย์ปราชญ์ฯ

ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดในหนังสือที่แจกให้เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมกับศูนย์ปราชญ์ฯ โดยห้ามมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางรายมีอายุมาก ขาดการติดตามเกษตรกร เนื่องจากพื้นที่ของเกษตรกรบางแห่งไม่สะดวก/งบประมาณไม่เพียงพอ รวมทั้งวิทยากรควรมีความรู้ความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจ

๓) การจัดการในศูนย์/การติดตาม/การเชื่อมโยงเครือข่าย ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ายังขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านด้วยกัน ศูนย์ใหม่บางแห่งไม่มีความพร้อมเรื่องสถานที่ และศูนย์ปราชญ์บางแห่งไม่ได้มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

๔) แนวทางและข้อเสนอแนะ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ายังคงต้องการแต่งตั้งหรือรับรองการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ควรมีการบูรณาการกันทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอย่างชัดเจน ควรมีงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรด้านกฎหมายการเกษตร และควรให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านคัดกรองเกษตรกรและผู้สนใจเข้ารับการอบรมเอง

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

นายธีระ วงษ์เจริญ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน คือ ลูกจ้างโครงการฯ ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน เปลี่ยนรูปแบบการจัดทำหนังสือองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อออนไลน์ มีการเสนอแก้ไขระเบียบฯ ให้สามารถอบรมซ้ำได้ มีการเสนอแก้ไขงบประมาณเหมาจ่ายรายหัวของเกษตรกร รวมถึงหลักสูตรการฝึกอบรมควรมีการพัฒนาให้ตรงตามบริบทของแต่ละภาค และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องมีการพัฒนาปรับปรุงและยกระดับด้วยการพึ่งพาตัวเอง นอกจากนี้ยังเสนอการจัดสัมมนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านรายภาค ๒ เดือน/ครั้ง รวมถึงขอให้เสนอชื่อคณะกรรมการปราชญ์ชาวบ้านประจำภาค จำนวน ๒ คน เพื่อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

๑) กระบวนการอบรม-ติดตาม-เชื่อมโยง (เพื่อหลอมคนให้สืลเด่น เป็นงาน ชาววิชา) ควรมีกระบวนการคือ ตื่นนอนตอนตี ๕ เข้าสู่กระบวนการ (พัฒนา ๓ ซุมพลัง พลังกาย ดูแลสุขภาพ/พลังสติ สมาธิ/พลังปัญญา คู่มือ/วิเคราะห์สื่อ) หลังจากนั้นเวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. พาเกษตรกรลงแปลงทำตามกิจกรรมของศูนย์ฯ เวลา ๐๘.๐๐ น. เคารพธงชาติ (กล่าวคำปฏิญาณ)/อาหารเพื่อสุขภาพ ช่วงเช้าจะเป็นการบรรยายตามรายวิชาหลัก ช่วงบ่าย พาทำ ลงเรียนตามฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วงค่ำ สรุป/กระบวนการสัมพันธ์/สุนทรียสนทนา/จัดตั้งองค์กร โดยมีการเลือกประธานรุ่น/คณะกรรมการในแต่ละรุ่น หลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นประมาณ ๓ เดือน มีการติดตามผู้ผ่านการอบรม (เดิมเดิม ช่วยเหลือ ให้กำลังใจ) และมีการเชื่อมโยงเครือข่าย/สร้างตลาดที่เป็นธรรมและยั่งยืน

๒) วิชาหลักที่ควรมีคือ เศรษฐกิจพอเพียง/เศรษฐกิจพอเพียงทางรอดของโลก ศาสตร์พระราชา/เกษตรกรรมยั่งยืน การใช้สมุนไพรในคน/พืช/ปศุสัตว์ บัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปลูกพืชแบบโซนนิ่ง ธนาคารต้นไม้ และการสร้างจิตสำนึกจากภายใน

๓) ฐานเรียนรู้หลักที่ควรมีคือ ฐานป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ฐานคนเอาถ่าน/น้ำส้มควันไม้ ฐานเรียนรู้พึ่งตนเอง (ผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือน สปุสมุนไพรรวม พืช น้ำยาอเนกประสงค์ ฯลฯ) ฐานปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ (น้ำหมักชีวภาพ ฮอร์โมน จุลินทรีย์ ปุ๋ยต่าง ๆ การผลิตปุ๋ยจากขยะอินทรีย์) ฐานอาหารเพื่อสุขภาพ/สมุนไพรเป็นอาหารเป็นยา ฐานพลังงานทดแทน (แสงอาทิตย์ เต้าชีวมวล แก๊สชีวภาพ) ฐานปศุสัตว์อินทรีย์/ประมง/ประมงร่วมยาง ฐานนวัตกรรมปลูกพืชหน้าแล้ง ฐานดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ฐานการใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืช/การสร้างผลิตภัณฑ์เหลือใช้จากขยะ/การนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ฐานการ

สร้างอาชีพ (กาแฟผสมด การเพาะถั่วงอก การเพาะเห็ด ฯลฯ) ฐานการอนุรักษ์ฝั่งชันโรง ฐานนวัตกรรม/ การแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ความรู้ของศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านแต่ละแห่ง

๔) แปลงต้นแบบ/พื้นที่รูปธรรม/ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีลักษณะคือ พื้นที่ต้นแบบ สามารถเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม มีอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรจากในแปลง สามารถสื่อสารกับผู้เข้ามาอบรม ได้ในด้านปัจจัย ๔ อาหาร ยา (สมุนไพร)/ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง มีการนำเอกลักษณ์ในพื้นที่เป็นตัวตั้ง เช่น แปลงต้นแบบวนเกษตรร่วมยาง แปลงพืช ปศุสัตว์ร่วมยาง สวนยางก็เที่ยวได้/เส้นทางท่องเที่ยว เป็นต้น

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

นายธีระ วงษ์เจริญ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสำหรับประเด็นเรื่องความร่วมมือในการ ขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนนั้น ในเวทีนี้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนชาวบ้านได้ร่วมมือกับภาครัฐ โดยมีทั้งหมด ๕ ภาคส่วนในการวางกลไกของการขับเคลื่อนร่วมกัน ได้แก่ ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยภาคประชาชนเป็นหลัก ในการกำหนดพื้นที่เป็นตัวตั้ง และมีภาครัฐเป็นฝ่าย สนับสนุน ซึ่งการบูรณาการการทำงานร่วมกันในปัจจุบัน ศูนย์ประชาชนชาวบ้านต้องเป็นหลัก ต้องมีการเรียนรู้ และการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา และกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ต้องเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยง เครือข่ายประชาชนชาวบ้านทั่วประเทศ รวมถึงสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดของแต่ละจังหวัดจะต้องทำ ฐานข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ ข้อมูลประชาชนชาวบ้าน เพื่อยกระดับการพัฒนาให้ทันต่อ สถานการณ์โลกที่กำลังเกิดขึ้น

นายวรยุทธ บุญมี กล่าวว่า การแสวงหาพัฒนาของประเทศไทยมุ่งสู่เกษตรกรรมยั่งยืน โดยยึดกรอบทิศทางพัฒนาของโลก ซึ่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs: Sustainable Development Goals) ภายหลังกปี ค.ศ. ๒๐๑๕ (พ.ศ. ๒๕๕๘) สำหรับประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) กำหนดให้มี พื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนไม่น้อยกว่า ๕ ล้านไร่ รวมทั้งนโยบายของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ที่ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยประชาชนชาวบ้าน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยประชาชนชาวบ้านที่ผ่านมาคือ หลักสูตรในการ ผูกอบรม/ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านขาดการพัฒนา เป้าหมายเกษตรกรที่ผ่านการอบรมจำนวน ๑ ล้านราย ภายใระยะเวลา ๑๐ ปี ปัจจุบันมีเกษตรกรที่ผ่านการอบรมเพียง ๓ แสนกว่าราย ซึ่งยังไม่บรรลุเป้าหมาย จำนวนศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านมีจำนวนลดลง และในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ งบประมาณถูกปรับ ลดลงจาก ๑๐ ล้านบาท ทำให้ผลต่อเป้าหมายการอบรมเกษตรกรจาก ๑๕,๒๐๐ ราย ลดลงเป็น ๑๒,๓๐๐ ราย ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยประชาชนชาวบ้านในอนาคตควรมีกระบวนการคือ การปรับปรุงหลักสูตรในการผูกอบรม/พัฒนาความพร้อมของศูนย์ประชาชน/เพิ่มจำนวนเป้าหมายศูนย์ประชาชน ที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้ครบ ๒๕๐ แห่งทั่วประเทศ การปรับปรุงระเบียบ/ข้อบังคับของโครงการฯ โดยการทำให้ Workshop ในการสัมมนา ๔ ภูมิภาคให้ได้ข้อสรุป ๒ ส่วน คือ ๑) ปัญหาในเชิงพื้นที่ และ ๒) การปรับเปลี่ยน จำนวนลูกจ้างโครงการฯ ในแต่ละจังหวัด โดยในปี ๒๕๖๓ หากจังหวัดใดมีเป้าหมายเกษตรกรน้อยต้องให้ ลูกจ้างโครงการฯ กับจังหวัดที่มีศูนย์ประชาชนและเป้าหมายเกษตรกรมาก การกำหนดนโยบายควรเปลี่ยนจาก บนลงล่าง (Top Down) เป็นล่างขึ้นบน (Bottom Up) คือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรควรเกิดจาก เกษตรกร ชุมชน และศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน ส่วนนโยบายระดับสูง นอกจากนี้ศูนย์ประชาชนชาวบ้านควรมี ส่วนขับเคลื่อนในเรื่องการขจัดความหิวโหย (Zero Hunger) ซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ได้ให้นโยบายว่าจะนำเรื่องการขจัดความหิวโหยมาดำเนินการ เนื่องจาก ประเทศไทยมีความเหมาะสมที่จะทำอาหารเลี้ยงคนทั้งโลก ซึ่งต้องเป็นอาหารที่มีคุณภาพจากการทำ เกษตรกรรมยั่งยืน ปัจจุบันกระทรวงเกษตรฯ ได้ร่วมลงนาม (MOU) กับกระทรวงสาธารณสุขในโครงการ

โรงพยาบาลอาหารปลอดภัย โดยศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องผลิตอาหารปลอดภัยให้แก่โรงพยาบาล ซึ่งมีความต้องการเป็นจำนวนมาก และเมื่อวันที่ ๑-๒ กันยายน ๒๕๖๑ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ร่วมกับเกษตรและสหกรณ์จังหวัดทั่วประเทศ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดเรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายด้านพื้นที่จำนวน ๗,๘๐๐,๐๐๐ ไร่ ภายในปี ๒๕๖๕ ปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนมีจำนวน ๓,๒๐๐,๐๐๐ ไร่ เป็นเรื่องที่ปราชญ์ชาวบ้านต้องช่วยกันขับเคลื่อนให้ครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ปราชญ์ชาวบ้านควรเป็นผู้รู้จริง มีจิตอาสา ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาขับเคลื่อนงานภาคการเกษตร

๔.๓ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนไปสู่ความสำเร็จ

นายธีระ วงษ์เจริญ นำเสนอว่า ในการนำเสนอให้รัฐบาลปฏิบัติตามแนวคิดของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนั้น แนวคิดที่นำมาหลอมรวมกันต้องเป็นแนวคิดที่มีคุณค่า โดยการนำเสนอต้องมีพลัง ต้องชี้เป้าหมายและทิศทางที่รัฐบาลจะต้องทำตามแนวทางที่ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านกำหนดไว้ เพราะในปัจจุบันพรรคการเมืองต่าง ๆ กำลังต้องการนโยบายดี ๆ มุ่งเน้นคะแนนเสียง เพื่อนำเสนอให้ประชาชนเลือก เพราะฉะนั้นนโยบายของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอาจจะถูกบรรจุในพรรคใดพรรคหนึ่งหรือในหลาย ๆ พรรค ต่อมาก็จะถูกนำไปกำหนดเป็นนโยบายของพรรคในการหาเสียง เมื่อพรรคนั้น ๆ ได้เป็นรัฐบาลก็จะต้องนำนโยบายไปปฏิบัติ เหมือนในอดีตที่ช่วงพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นรัฐบาลก็ได้นำเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนพอเพียงมาเป็นนโยบาย ซึ่งอดีตนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็ได้บรรจุเข้าไปในนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ต่อจากนั้นนโยบายก็จะแปลงไปสู่การปฏิบัติของข้าราชการประจำ มีการตั้งงบประมาณและนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ เพราะฉะนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง โดยการจะพัฒนาได้นั้นการหล่อหลอมความคิดเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และต้องใช้การขับเคลื่อนที่เรียกว่าโซ่สามเส้นมาใช้ให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียว โดยโซ่ทั้งสามเส้นประกอบด้วย

๑) ศิลปสามัญญาตา โซ่เส้นที่ ๑ คือ ต้องมีวินัย ต้องฝึกวินัยตนเองให้เข้มข้นก่อน โดยให้ศิลปสามัญญาตาเป็นตัวกำกับ

๒) ทฤษฎีสามัญญาตา โซ่เส้นที่ ๒ คือ การทำให้เสมอกัน มีความคิดเห็นตรงกันในทิศทางที่จะเดินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ นั้น โดยการพัฒนาคนถือเป็นหัวใจสำคัญ ในการที่ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านจะพัฒนาคน เอาคนไปทำงานได้จะต้องมีเทคนิค มีการทำทฤษฎีสามัญญาตาให้เสมอเหมือนกัน ลดความเหลื่อมล้ำ ให้เกิดความเสมอภาคระหว่างภาครัฐกับประชาชน ให้รัฐลดบทบาทของตัวเองลงจากเป็นผู้ชี้้นำมาเป็นฝ่ายสนับสนุนให้กระบวนการของประชาชนมีกำลังและเข้มแข็งขึ้น เพราะฉะนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องพัฒนาตัวเอง ต้องยกระดับการพัฒนา อาทิเช่นปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้มีการจัดประชุมปราชญ์ชาวบ้านประจำภาคใต้หมุนเวียน โดยแลกเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม เป็นต้น

๓) วิสาสา พรมา ญาติ โซ่เส้นที่สาม คือ ปราชญ์ชาวบ้านต้องมาวิสาสะกันบ่อย ๆ โดยหลังจากการสัมมนาครั้งนี้ ถ้ามีการฝึกอบรมก็มาช่วยกัน ใครมีองค์ความรู้ดี ๆ ก็ไปช่วยกันเป็นวิทยากร ไข่หลังสามัคคีกันระหว่างศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

นางสาวกัลยา สำอางค์ นำเสนอว่า สคส.ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานให้คนไทย เมื่อปี ๒๕๔๗ ท่านทรงออกแบบให้ประเทศไทยอยู่ตรงกลางและเขียนว่า สามัคคีคือพลัง คำจูนแผ่นดินไทย มีข้อความว่า มีระเบิดเกิดทั่วโลก และระเบิดเกิดชนวนขึ้นแล้วทั้งหมด มีเรือสำเภาแล่นเข้ามา ซึ่งอาจารย์ยักษ์และเครือข่ายได้ถอดรหัสระเบิด ๔ ลูก ว่าคือ ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ระเบิดลูกที่ ๑ สถานการณ์ในตอนนี้รุนแรงมากในหลายส่วน วันนี้ถ้าเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ สิ่งที่จะเกิดขึ้น

ตามมาคือความอดอยากทางอาหาร ไม่ว่าจะเป็เนปาลแผ่นดินไหว แผ่นดินยุบ ปรากฏการณ์เมฆฝนที่เกิดขึ้นในหลายจังหวัด ทำไมวันนี้เราตื่นตัวเรื่องการรณรงค์ลดโลกร้อนโดยไม่ใช้ถุงพลาสติก เหตุการณ์ภัยพิบัติกำลังเตือนเรานับจากวันนี้เหตุการณ์จะรุนแรงขึ้น และภัยพิบัติที่เกิดขึ้นนี้จะส่งผลกระทบต่อพืช ัญญาหาร สัตว์บางชนิดจะหายไปจากโลก ถ้าทราบใตที่โลกใบนี้อยู่ร้อนจากอุตสาหกรรม การใช้สารเคมี การใช้พลังงานไฟฟ้พลังงานรถ เพราะฉะนั้นโลกใบนี้อยู่ในมือเรา ระเบิดลูกที่ ๒ คือเรื่องของสังคมวัฒนธรรม เราต้องรักษาวัฒนธรรมที่ดี ๆ ไว้ระเบิดลูกที่ ๓ เรื่องเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหาร วิกฤติความมั่นคงทางอาหารเกิดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมี คนต่างชาติครอบครองที่ดิน เกิดวิกฤติข้าวยากหมากแพง เราต้องทันกับสถานการณ์ทั้งหมด และเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เราอยู่รอดได้ และระเบิดลูกที่ ๔ ความขัดแย้งความแตกแยกทางความคิด การแย่งชิงน้ำ เกิดศึกสงคราม

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ ภาครัฐกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรทำงานเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมีเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อตกผลึกร่วมกัน เช่น จัดพบปะศูนย์ปราชญ์ภาคใต้ ปีละ ๑ ครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านสลับกันเป็นเจ้าของสถานที่ ควรมีการสร้างผู้สืบทอดปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สร้างผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันทุกภาคส่วน มีการประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯ และปราชญ์ชาวบ้านทางสื่อต่าง ๆ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านควรมิตราสัญลักษณ์เป็นรูปแบบเดียวกัน ศูนย์ฯ ควรสร้างโมเดลแบบครบวงจรเกี่ยวกับการพึ่งตนเองสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเด่นและองค์ความรู้ของศูนย์ฯ (GPS แปลง) ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ มีการทำ MOU ร่วมกับสถานศึกษาเพื่อการวิจัยและพัฒนา มีการกำหนดโซนนิ่งสินค้า (เพื่อควบคุม Demand และ Supply) รวมทั้งการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนควรให้เกษตรกรเข้ารับการอบรมในศูนย์ฯ ที่มีความพร้อมเป็นรูปธรรม หลักสูตรของศูนย์ฯ ควรมืออิสระ เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีบริบทไม่เหมือนกัน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านทุกแห่งต้องมีศาสตร์พระราชาเป็นวิชาบังคับ และมีกลไกการขับเคลื่อนระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและสื่อที่ทำงานร่วมกันอย่างเข้าใจและเข้าถึง นอกจากนี้ในการจัดสัมมนาปราชญ์ชาวบ้านควรมีเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหรือตัวแทนเข้าร่วมด้วย

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) ไม่ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพราะการขยายพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ๕,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ ต้องสร้างคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นพืชภัยของการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมี และเปิดโอกาสให้เกษตรกรอบรมซ้ำได้

๒) ควรเพิ่มงบประมาณในการสนับสนุนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น สนับสนุนให้แต่ละแปลงได้มาตรฐานการผลิตหรือมาตรฐานอินทรีย์วิถีไทย (Earthsafe) เป็นต้น

๓) ยึดศูนย์ปราชญ์ฯ เป็นหลักในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน โดยองค์ความรู้ในศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นฐานหลัก

๔) สนับสนุนการทำ MOU กับหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากเป็นรูปแบบของการประสานความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชน

๕) สนับสนุนให้เกิดตลาดที่เป็นธรรมและยั่งยืนต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค คนทุกระดับ มีสิทธิเข้าถึงอาหารได้

๖) จัดตั้งสำนักงานศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่กระทรวงเกษตรฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระทรวงเกษตรฯ เห็นถึงความสำคัญของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน และสนับสนุนการสร้างทายาทของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๗) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านกับ Young Smart Farmer และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนที่เป็นจริง

๘) จัดกิจกรรมเยี่ยมแปลงเกษตรกรยั่งยืนในพื้นที่ โดยขอความร่วมมือจากเทศบาลจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่

๙) สนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ไปดูงานเกษตรกรรมยั่งยืนที่ประสบความสำเร็จทั้งในและต่างประเทศ

๑๐) จัดประชุมให้ความรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน (ส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรฯ การเมืองท้องถิ่น การเมืองระดับชาติ) โดยให้กระทรวงเกษตรฯ เป็นหลัก ประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจ

๑๑) ควรมีสถานีวิทยุที่ดำเนินรายการเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง

๑๒) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์ฯ เพื่อถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนให้มีอินเทอร์เน็ตในศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดชุมพร กล่าวว่า รู้สึกดีใจที่ได้เห็นความคิดในการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาทั้งในเชิงนโยบายและทางปฏิบัติ รัฐมีพลัง มีอำนาจ มีเงิน มีคน มีเครื่องมือ เพราะฉะนั้นถ้าภาครัฐและปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมมือกันจะเกิดพลังมหาศาล จะเห็นได้ว่าในอดีตปัญหาาราคาปาล์มน้ำมันแก้ไขได้ในเวลา ๑๕ วัน ปัจจุบันต้องนำปัญหาเข้าคณะกรรมการนโยบายปาล์มน้ำมันแห่งชาติ ใช้เวลาในการแก้ปัญหาถึง ๓ เดือน เพราะปัญหามีความซับซ้อนมากขึ้น เช่นเดียวกันกับสินค้าอื่น ฉะนั้นใครที่ทำการเกษตรแบบยั่งยืน ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อนจะได้เปรียบและจะเห็นผลมากขึ้น ปัจจุบันการทำการเกษตรมีการใช้สารเคมีมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งไม่มีอะไรเกื้อกูลกัน ดังนั้นอย่างแรกที่ต้องปรับเปลี่ยนคือ กิจกรรมการเกษตรในแปลงต้องปรับเปลี่ยนให้ได้มากที่สุดตามความถนัด ให้ตรงกับความต้องการในพื้นที่นั้น ๆ มีการติดตามตรวจเยี่ยมเกษตรกร ต้องปรับการทำการเกษตรเป็นเกษตรอินทรีย์จึงจะลดสารเคมีไปโดยธรรมชาติ

นายภาณุ พิทักษ์เผ่า กล่าวว่า ผมนึกถึงเรื่องหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ มีหมอ ๒ คนป่วยเป็นมะเร็งและเบาหวาน นายแพทย์บุญชัยหายจากโรคมะเร็งในเวลา ๔ เดือน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่เราสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการจัดการเรื่องอาหาร นายแพทย์บุญชัยบอกว่าถ้าไม่อยากป่วย ไม่อยากเป็นมะเร็ง อยู่กินสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม เพราะเป็นสัตว์ที่อยู่ในตระกูลเดียวกับมนุษย์ สัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมมันฉลาด เวลาที่มันจะตายจะปล่อยสารพิษที่เรียกว่า อะครินาซิน องค์ความรู้เหล่านี้ควรจะมีในศูนย์ปราชญ์ฯ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และสัตว์ที่สมควรจะเป็นอาหารของมนุษย์คือ สัตว์ที่อยู่ในน้ำซึ่งมีอุณหภูมิเหมาะสม และนายแพทย์สันต์ ใจยอดลิน ป่วยเป็นโรคเส้นเลือดหัวใจตีบ ท่านได้ศึกษางานวิจัยว่าทำอย่างไรท่านจะไม่ต้องผ่าตัดหัวใจ และได้พบว่างานวิจัยทั่วโลกหลายเล่มยืนยันว่าไขมันจากสัตว์สัมพันธ์กับการก่อมะเร็งในตัวคน ท่านจึงเปลี่ยนมารับประทานมังสวิรัต

นายอักระ อติदार กล่าวว่า ควรนำองค์ความรู้เรื่องสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมาใช้ในศูนย์ปราชญ์ฯ เนื่องจากมีประโยชน์ในเรื่องการทำปุ๋ย การกำจัดวัชพืช และมีผลผลิตที่สร้างรายได้ ซึ่งมีประเด็นว่าสารอะครินาซินที่อยู่ในสัตว์เป็นสารแห่งความเครียด เป็นสารออกซิแดนซ์ สารอนุมูลอิสระ วงการแพทย์เชื่อว่า เป็นสารที่ทำให้เกิดโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคมะเร็ง ฉะนั้นการหาทางออกของศูนย์ปราชญ์ฯ ในการให้ความรู้กับประชาชนที่เข้ามาเรียนรู้คือ การเลี้ยงสัตว์ในเชิงอินทรีย์ซึ่งส่งผลให้เกิดสารอะครินาซินน้อย การเลี้ยงสัตว์ที่ให้ผลผลิตไม่ว่าจะเป็นไข่หรือเนื้อ ถ้ามีการเลี้ยงให้สัตว์มีความสุข โดยการทรมานสัตว์ให้น้อยที่สุด เรียกว่า Animal wall fare คือ การทำให้สัตว์มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ถ้าสัตว์มีความสุขหรือมีความเครียดน้อยจะหลั่งสารที่มีชื่อว่า สารเอนดอร์ฟิน ซึ่งสารตัวนี้เป็นสารที่มีผลตรงข้ามกับอะครินาซินโดยสิ้นเชิง เป็นสารที่เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน เสริมสร้างแอนติออกซิแดนซ์ สารต่อต้านอนุมูลอิสระ จะทำให้สุขภาพร่างกายของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์

จากสัตว์ที่เลี้ยงโดยวิธีดังกล่าวมีสุขภาพดีขึ้น ดังนั้นการเลี้ยงสัตว์ควรเลี้ยงด้วยวิธีการนี้และเรื่องการเชือดสัตว์ที่ไม่ให้สัตว์หลังสารอะดรีนาลีนนั้นมีกระบวนการทำอยู่ ซึ่งควรนำมาให้ความรู้ในศูนย์ปราชญ์ฯ โดยมีกระบวนการสร้างแนวคิดว่าอาหารที่มาจากธรรมชาติเป็นอาหารที่ดีที่สุด ไขว่วิถีที่ไม่มีการใช้สารเคมี เลี้ยงสัตว์อย่างไม่ทรมาณ เลี้ยงแบบปล่อยหากินตามธรรมชาติและเกื้อกูลกับธรรมชาติ

พระอธิการเสรี คุเวสโก กล่าวว่า วันที่ทั้ง ๓ กลุ่ม ไปชมอยู่ที่สารเคมีว่ากระทรวงเกษตรฯ ไปเกี่ยวอะไรกับสารเคมี กระทรวงเกษตรฯ รับผิดชอบเกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นที่มาของอาหารและสุขภาพ จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับดิน น้ำ ป่า ดังนั้นกระทรวงเกษตรฯ ต้องใส่ใจดิน น้ำ ป่า ทุกวันนี้ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล มีแต่การทำลายดิน น้ำ ป่า เพราะฉะนั้นเราต้องทำลายสารเคมีทุกชนิดที่จะเข้ามาทำให้ดิน น้ำ ป่า เสื่อมโทรม นั่นคือหน้าที่ของกระทรวงเกษตรฯ หากเป็นไปได้อยากให้กระทรวงเกษตรฯ เชิญปราชญ์ชาวบ้านและพรรคการเมืองทุกพรรคมาคุยกันในเรื่องดิน น้ำ ป่า ว่ามีความสำคัญอย่างไรกับมนุษย์ อย่าปล่อยให้ชาวบ้านหลงประเด็นว่า การใช้สารเคมีคืออะไรหรือจงใจให้ชาวบ้านเกิดความสนใจ ดังนั้นหากเราพร้อมพลังศูนย์กสิกรรมทั่วประเทศ เราน่าจะกำจัดสารเคมีให้ออกไปจากประเทศ ทำให้เกิดเกษตรกรรมยั่งยืน

๔.๔ การคัดเลือกตัวแทนของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ โดยได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา เสนอรายชื่อและคัดเลือกคณะกรรมการของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ จำนวน ๗ ราย เพื่อเป็นตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ในการรวบรวมและเสนอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ หรือการดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวข้องต่อไป มีรายชื่อดังนี้

๑) นายอัคระ อติถาวร

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์ (การเลี้ยงแพะนม) จังหวัดภูเก็ต

๒) นายสนธิกาญจน์ วิโรจสงคราม

วิทยากรศูนย์กสิกรรมไทยบ้านภูลิตา จังหวัดสงขลา

๓) นายภาณุ พิทักษ์เผ่า

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้คุณธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสงขลา

๔) นายสงวน มงคลศรีพันธ์

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขากลม จังหวัดกระบี่

๕) นางรุ่งไพลิน รอดบุญ

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้คุ่มตาหนูย จังหวัดนครศรีธรรมราช

๖) นายชะลอ ภาวะเกด

วิทยากรศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์ (การเลี้ยงแพะนม) จังหวัดภูเก็ต

๗) นางสาวสุชัยญาณมาศ สุชาพันธ์ (เลขานุการ)

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขาตม จังหวัดกระบี่

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีการโหวตเสียงเพื่อเลือกตัวแทนจากคณะกรรมการดังกล่าว จำนวน ๒ ราย เพื่อเป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป ได้แก่ ๑) นายอัคระ อติถาวร ศูนย์เรียนรู้ปศุสัตว์อินทรีย์ (การเลี้ยงแพะนม) จังหวัดภูเก็ต และ ๒) นายสนธิกาญจน์ วิโรจสงคราม ศูนย์กสิกรรมไทยบ้านภูลิตา จังหวัดสงขลา

๕. ปิดการสัมมนา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการประชุม ๒ วันที่ผ่านมา ข้อเสนอทุกข้อถือเป็นข้อเสนอที่ดี เมื่อการสัมมนาเสร็จสิ้นครบทั้ง ๔ ภูมิภาค จะนำข้อเสนอของทุกภาคมาสรุปเป็นข้อเสนอและจะมีการส่งตัวแทนไปนำเสนอในระดับประเทศต่อไป นับตั้งแต่วันนี้เราจะเริ่มขับเคลื่อนงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้มีพลังมากขึ้น สถานการณ์ตอนนี้เป็นสถานการณ์ที่เปราะบางมาก จากเดิมประชากร ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของประเทศมีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบัน

เหลือไม่ถึง ๔๐ เปอร์เซ็นต์ที่ยังทำการเกษตรอยู่ ใครจะเป็นผู้ผลิตอาหารในอนาคต ถือเป็นโอกาสของประเทศไทยที่อยู่ในแหล่งผลิตอาหารที่ดีที่สุดในโลก เพราะฉะนั้นต้องใช้กลไกของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับภาคีเครือข่ายอื่น ๆ อาจมีการเชิญชวนศูนย์เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ศูนย์เรียนรู้ในโรงเรียนในค่ายทหาร มาเข้าร่วม โดยมีอาวุธที่สำคัญคือ ศาสตร์ของพระราชา ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ตามที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ได้เคยให้พระราชดำรัสว่าจะสานงานของพ่อต่อไป และจะทำให้ประชาชนทุกคนอยู่อย่างมีความสุข พระองค์ทรงเป็นทหาร เพราะฉะนั้นการมีวินัยจึงมาเป็นอันดับแรก ดังนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องสร้างวินัยก่อน โดยวินัยต้องเริ่มต้นที่ตัวเรา ปราชญ์ชาวบ้านจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง พระองค์ได้ทำงานหนักมาตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นถ้าเราอยู่ในสถานะผู้นำเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ทุกคนยกย่อง ก็จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ต้องมีความเสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเกษตรกรได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม

การสัมมนาในครั้งนี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ซึ่งจะนำสาระที่ได้ในครั้งนี้นำเสนอในการสัมมนาของภาคอื่น ๆ ว่าศูนย์ปราชญ์แต่ละศูนย์ของภาคได้นั้น มีแนวคิด ปัญหาอุปสรรค และแนวทางนโยบายอย่างไร ในเชิงนโยบายระดับกระทรวง กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ต้องปรับเปลี่ยนอะไรบ้าง และต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์แวดล้อมในปัจจุบัน ดังนั้นการสัมมนาในครั้งนี้เชื่อว่าทสรุบทันทีได้ทั้งหมดจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานของรัฐ ทั้งสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ๑๔ จังหวัดในภาคใต้ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่จะนำข้อเสนอและแนวคิดไปปรับวิธีการทำงาน

สำหรับการดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้าน อยากเห็นการทำงานของปราชญ์ชาวบ้านและการเจริญเติบโตของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้เพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้มีจำนวนน้อยมาก รวมถึงพื้นที่ทำการเกษตรของภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา เป็นต้น ซึ่งจากการหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร ได้แนวทางว่า หากเกษตรกรนำที่ดินประมาณ ๕ ไร่ของพื้นที่ทั้งหมด มาทำโคก หนอง นาโมเดล เกษตรกรจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง ไม่ประสบปัญหาทางด้านราคาของปาล์มน้ำมัน ยางพารา ฯลฯ นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรยังได้กล่าวต่ออีกว่า จะมีการพัฒนาแปลงทำชะเง้อในจังหวัดชุมพรให้เป็นชุมพรโมเดล เป็นแปลงเกษตรอินทรีย์ที่ดีที่สุดของประเทศไทย ตามหลักแนวคิดของศาสตร์พระราชา และจะเป็นศูนย์ผลิตสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ๖,๒๘๑ ไร่ โดยเป็นแปลงเกษตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์แบบ และจะขยายผลไปทั่วประเทศ ๔๐ ล้านไร่ของพื้นที่ สปก. เกษตรกรจำนวน ๒.๘ ล้านคน ซึ่งจะต้องเป็นเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด เพราะฉะนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องเตรียมพร้อมรับมือที่จะมาช่วยในการพัฒนาเกษตรกร เพราะสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้คือ ต้องเปลี่ยนความคิดและพัฒนาเกษตรกรก่อน และสร้างต้นแบบความสำเร็จให้เหมือนศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน หลังจากนั้นค่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ส่งผลให้มีผลผลิตปริมาณมากขึ้น มีสุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี และสร้างคุณค่าให้กับศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน สุดท้ายศาสตร์พระราชาจะทำให้ศูนย์ปราชญ์และเกษตรกรอยู่รอดได้

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
เมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ใน ๔ ภูมิภาค โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรมริมปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี นายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) เป็นประธานเปิดการสัมมนา และมีผู้เข้าร่วมสัมมนารวมทั้งสิ้น ๑๔๘ คน ผลการสัมมนาสรุปได้ดังนี้

๑. การกล่าวต้อนรับ โดยนายวรพล ภูภักดี เกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กล่าวต้อนรับกล่าวถึงประวัติจังหวัดกาฬสินธุ์โดยสังเขป จังหวัดกาฬสินธุ์มีพื้นที่ประมาณ ๔.๓ ล้านไร่ เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ๒.๗ ล้านไร่ แบ่งเป็นนาข้าว ๑.๗ ล้านไร่ (ข้าวเจ้า ๗ แสนไร่ , ข้าวเหนียว ๑ ล้านไร่) ส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภคในครัวเรือน ข้าวเจ้าบริโภคและจำหน่าย และมีพืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ อ้อยประมาณ ๔ แสนไร่ มันสำปะหลังประมาณ ๒ แสนไร่ แต่ทั้งนี้พื้นที่ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังจะไม่คงที่เนื่องจากเปลี่ยนแปลงตามกลไกตลาด และสภาพพาราประมาณ ๑.๗ แสนไร่ พื้นที่ชลประทานมีเขื่อนลำปาวสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ในส่วนของการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนของจังหวัด ขณะนี้มีการขับเคลื่อนในระดับเขตพื้นที่ต่าง ๆ ก็ประมาณ ๓๕,๐๐๐ ไร่ มีรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรประมาณ ๖๐,๐๐๐ บาทต่อรายต่อปี ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ การน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติทำให้เกษตรกรมีชีวิตอยู่ได้อย่างสง่างาม มีเกียรติมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะมีปราชญ์ชาวบ้านของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้ขับเคลื่อนมาเป็นระยะเวลากว่า ๑๐ ปี ซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติจริง เห็นผลสัมฤทธิ์ เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรโดยทั่วไป ขอให้ปราชญ์ชาวบ้านภูมิใจว่าท่านเป็นผู้ที่มีคุณูปการ เป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการนี้สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ในฐานะเจ้าภาพในการจัดการสัมมนา ในครั้งนี้ และขอต้อนรับนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษาท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายวรยุทธ บุญมี ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ หัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านทุกท่าน ด้วยความยินดียิ่ง

๒. การกล่าวรายงาน โดยนายวรยุทธ บุญมี ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แนะนำตนเองและกล่าวถึงบทบาทของกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (กนท.) โดยเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนาครั้งนี้ เพื่อทบทวนการทำงานของปราชญ์ ปัญหาเชิงนโยบาย ปัญหาเชิงพื้นที่ นำมาปรับปรุงให้มีการขับเคลื่อนตามกระแสโลก กล่าวคือเกษตรกรมีการใช้สารเคมีมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกระแสโลกมุ่งเน้นให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรไร้สารพิษ เกษตรอินทรีย์มากขึ้น รวมถึงเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนให้ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมถึงการสร้างความร่วมมือที่ดีในการขับเคลื่อนงานภาคการเกษตร โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นเครือข่ายช่วยเหลือเกษตรกรให้เห็นความสำคัญของการเกษตรตามศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระราชดำริไว้เป็นแนวทางที่ดี แต่เกษตรกรน้อมนำไปปฏิบัติตามน้อย การสัมมนานี้ครั้งนี้ จึงถือเป็นโอกาสที่ดีที่ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง ๒๐ จังหวัด จำนวน ๑๔๐ คน จะได้มาพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนกัน โดยใช้ชื่อว่า “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์

ตามศาสตร์พระราชฯ” จัดขึ้นใน ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคใต้ จัดระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดชุมพร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคกลาง จัดระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดปทุมธานี และภาคเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ปราชญ์ชาวบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร่วมกันจัดนิทรรศการ (ผลิตภัณฑ์) ที่มีชีวิตและเป็นรูปธรรม รวมถึงนิทรรศการสมุนไพรที่เป็นอินทรีย์เป็นที่น่าสนใจ และได้รับเกียรติจากเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ช่วยเหลือในการจัดสัมมนาในครั้งนี้ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๓. ประธานเปิดการสัมมนา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

ตามกำหนดการเดิม นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะเดินทางมาเป็นประธานในการเปิดสัมมนาฯ ซึ่งท่านติดภารกิจเตรียมงานอบรมข้าราชการระดับสูงของกระทรวง ทั้ง ๒๐ กระทรวง ให้กับโครงการจิตอาสาทำดีด้วยหัวใจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ และท่านได้ฝากความระลึกถึงทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

นโยบายในการขับเคลื่อนงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยนายฤทธิชัย บุญราช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบาย “ต่อ เดิม แต่ง” นโยบายเดิมให้สำเร็จเป็นรูปธรรม โดยมีนายวิวัฒน์ ศัลยกำธร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมอบหมายให้ นายธีระ วงษ์เจริญ เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่กำกับติดตามงานเรื่องของศาสตร์พระราชฯ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่และประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ใหญ่และขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมได้ยาก โดยเฉพาะในสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่จะดำเนินการให้สำเร็จโดยง่ายก็ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ต้องรวมพลังกัน จึงกำหนดให้มีการจัดสัมมนาเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งต้องยอมรับว่าปราชญ์ชาวบ้านอยู่ในระดับใหญ่ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ทำหน้าที่สานต่อเจตนารมณ์การขับเคลื่อนภาคการเกษตร กล่าวคือการจัดตั้งศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนั้น ไม่ได้จัดตั้งศูนย์มาเพื่อรับจ้างการอบรมหรือเป็นปราชญ์ชาวบ้านเท่านั้น แต่ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นต้นแบบความสำเร็จเรื่องการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติให้เป็นต้นแบบของประเทศ เป็นสถานที่ที่เกษตรกรสามารถมาศึกษาเรียนรู้ได้บนสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นจุดแข็งของการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (กนท.) เป็นกลไกความร่วมมือกลไกประสานงานเชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยมีศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ทรงความรู้ ประสบการณ์ เป็นกลไกในการปฏิบัติงานในพื้นที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรวมตัวกัน มีการสร้างพลังจากภายใน รวมถึงเสนอข้อคิดเห็น และให้คำปรึกษากับกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ในการสัมมนาครั้งนี้ ต้องการให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นหนึ่งเดียวกัน มองแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ต้องมีเป้าหมายว่าเดียวกัน ดังนั้นในกระบวนการสัมมนา นี้ ยอยากให้สะท้อนความคิดเห็น เพื่อนำความคิดเห็นไปสู่การพัฒนาให้ได้ โดยมีวิทยากรกระบวนการที่ช่วยจัดสรรทุกความคิดเห็นที่อาจเหมือน คล้าย ต่างกันในแต่ละภูมิภาค จะนำไปสู่ข้อสรุปเชิงนโยบาย ซึ่งกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ จะนำข้อคิดเหล่านี้ไปหลอมรวมความคิดเห็นทั้ง ๔ ภาค สรุปผลการดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้านที่ผ่านมากว่า ๑๐ ปี ว่ายังมีอะไรที่ยังขาดตกบกพร่องและจะพัฒนาต่อไปได้บนสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เกิดขึ้น และมี

คณะกรรมการกลางของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นกระบวนการสั่งการจากล่างขึ้นบน ฉะนั้นจึงขอให้เวทีนี้เป็น เวทีที่ถอดบทเรียนและองค์ความรู้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน การอบรมของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมุ่งเน้นการพัฒนา บุคคลควรกำหนดประเด็นของการพัฒนาร่วมใจของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านและที่ผ่านมามีการพัฒนาจากศูนย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ภาคีเครือข่าย เป็นความสำเร็จจริง มีการขยายพื้นที่จริง และรัฐก็เข้ามาหนุนเสริมได้จริง ตรงกับ ความต้องการของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม ดังนั้นการกำหนดพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนควรใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ใช้ลุ่มน้ำ กำหนดพื้นที่ให้เล็กแคบ การสัมมนาในครั้งนี้เป็นวันที่มีคุณค่าจากการหลอมรวมความคิดของปราชญ์ ออกมาเสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิรูปภาคการเกษตรได้อย่างดีเยี่ยม บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้วจึงขอเปิด การประชุมสัมมนา การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ชาวบ้าน ตามศาสตร์พระราชา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และขอให้การสัมมนา ประสบความสำเร็จและได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถ นำไปปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของเกษตรกรให้ได้ดียิ่งขึ้นไปกว่าที่เป็นมา ขอขอบคุณครับ

๔. การบรรยายเรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs (Sustainable Development Goals) เป็นเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ๑๗ ประเทศ ได้ประกาศวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนการกำหนดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำนวน ๑๗ ข้อ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ปาฐกถาพิเศษโดยบันทึกเทปและ เปิดในวันประชุมใหญ่ของสหประชาชาติกล่าวถึงเรื่อง Zero Hunger ขจัดความหิวโหย เป้าหมายของการหยุด ความยากจนในทุกมิติในทุกรูปแบบ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต้องไปด้วยกัน ซึ่งประเทศไทยได้ กำหนดเป้าหมายความร่วมมือภายในประเทศมุ่งเน้นเรื่อง Zero Hunger ขจัดความหิวโหย ดังนั้นแผนพัฒนา เศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ได้กำหนดพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนไม่น้อยกว่า ๕ ล้านไร่ ปัจจุบันกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ผลักดันพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อรองรับการพัฒนา และภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ๖ รูปแบบ คือ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที สอดคล้องคือ พุทธเกษตร หรือเกษตรทางเลือก เกษตรไร่นาหมุนเวียน ซึ่งเกษตรกรรมรูปแบบต่าง ๆ นี้ จะนำไปสู่ความยั่งยืนในหลายมิติทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการขับเคลื่อนนโยบายจากล่างขึ้นบน เพื่อให้รู้ถึงปัญหา ข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ และเป็นตัวกำหนด นโยบายในการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม จึงใช้กลไก ของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเป็นกลไกการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ขยายแตกตัวจาก ๑ ชุมชน เป็น ๒ ชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย บรรลุเป้าหมายของความสำเร็จมีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ไม่น้อยกว่า ๕ ล้านไร่ ภายใน ปี ๒๕๖๔ โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประสานความ ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย คัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพเข้าร่วมประมาณ ๕๗ จังหวัด เพื่อเป็นจังหวัดนำร่อง ใช้กลไกการขับเคลื่อน ๓ ระดับ ๕ กลไก และ ๗ ภาคส่วน กล่าวคือ ๓ ระดับ ประกอบด้วย ระดับประเทศ กำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติ ระดับจังหวัดขับเคลื่อนโดยคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ มีผู้ว่า ราชการจังหวัดเป็นประธาน และระดับพื้นที่โดยปราชญ์ชาวบ้านคัดกรองเกษตรกรที่พร้อมจะเข้ารับ การฝึกอบรมการหยุดใช้สารเคมี ๕ กลไก ประกอบด้วย กลไกการประสานงาน โดยเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ประสานงานในระดับพื้นที่ เปรียบเสมือนการประสานงานเป็นเข็มทิศ ถูกทิศถูกทาง กลไกการบูรณาการ แผนงานยุทธศาสตร์ โดยเกษตรและสหกรณ์จังหวัดจัดทำแผนงานเชิงยุทธศาสตร์โดยบูรณาการงบประมาณ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กลไกการติดตาม เยี่ยมเยียน และให้กำลังใจ บูรณาการ เสร็จจัดติดตาม โดยทีมลงไปช่วยกันไม่ใช่แค่ภาครัฐเพียงอย่างเดียว กลไกประสานงานต้องประสานทุกภาคส่วน

กลไกการจัดการองค์ความรู้ โดยการถอดบทเรียนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน และกลไกการสื่อสารชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างเกษตรกรเคมี เกษตรปลอดภัยสารพิษ ไฮโดรโพนิคส์ เกษตรอินทรีย์ ว่ามีความต่างกันอย่างไร ๗ ภาคส่วน คือ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม มูลนิธิสมาคม ศาสนาความเชื่อ องค์กรทุกภาคส่วนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ยกย่องความคิด ยกย่องการพัฒนาของศูนย์ไปสู่เป้าหมายของการเป็นต้นแบบของความสำเร็จ ฟังพากันได้และให้คนอื่นมาฟังพา

๕. การแบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น โดยมีนางสาวกัลยา สำอางค์ เป็นวิทยากร ปัจจุบันเป็นสมาชิกของสภาเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ดำรงตำแหน่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโปงแรด จังหวัดจันทบุรี วิทยากรได้กล่าวถึงประเภทของเกษตรกรที่ยั่งยืน จะประกอบด้วย ๖ รูปแบบ คือ ๑.เกษตรอินทรีย์ (organic Agriculture) : เกษตรที่ผลิตอาหารด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ๒.เกษตรทฤษฎีใหม่ (new Theory Agriculture) : การแบ่งพื้นที่ระหว่าง แหล่งน้ำ/นาข้าว/พืชผสมผสาน/โครงสร้างพื้นฐานและที่พักอาศัย ในสัดส่วน ๓๐/๓๐/๓๐/๑๐ แต่สามารถยืดหยุ่นได้เหมือนชีวิตคน ตามบริบทพื้นที่ ๓.เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ๔.เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) คำนึงถึงระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ๕.วนเกษตร (Agroforestry) การทำเกษตรร่วมกับการอนุรักษ์ป่าไม้ นำเอาหลักการความยั่งยืนถาวรภาพของระบบป่าธรรมชาติมาเป็นแนวทางในการทำเกษตร ๖.อื่น ๆ เช่น พุทธเกษตร, เกษตรอินทรีย์วิถีไทย ฯลฯ รวมถึงบันได ๙ ขั้นของการเป็นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย ๑.เตรียมตน อบรมหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตร ๔ วัน ๓ คืน ณ ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี (เปลี่ยนวิถีคิด เปิดสมอง บ่งหนองความคิด) ๒.เตรียมความคิด ทิศทางเป้าหมาย คมชัดเนื้อหา รู้จักพอเพียงพึ่งพาตน แม่นทฤษฎี มีวิญญาณ ประสานเขียน ๓.เตรียมสถานที่ ป้ายบอกทาง/คำความสื่อความหมายต่าง ๆ โรงกิน โรงนอน โรงขับถ่าย โรงอบรม มีฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ๔.เตรียมหลักสูตร เนื้อหา/วิชา/ความสำคัญ (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, หลักกิจกรรมธรรมชาติ, การบริหารจัดการ, ประเด็นเฉพาะกลุ่ม, กระชับ/สาระ/รูปธรรม, ปลุกฝัง/เปลี่ยนวิถีคิด/๓ ค, เวลา/กระบวนการ) ๕.เตรียมวางแผน ๖.เตรียมปฏิบัติการ บรรยายเข้า บ่ายลงมือทำ คำสรุป ๗.เตรียมติดตาม ประเมินผล สร้างเครือข่าย ๘.เตรียมรักษาความดี และ ๙.เตรียมกระบวนการ เชื่อมโยง สร้างเครือข่าย สำหรับ ๗ ขั้นตอนก็ดำเนินงานประกอบด้วย ๑.หลักสูตร ๒.ลงมือทำจริง ๓.ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ๔.ครูประจำฐาน ๕.ฝึกงานศูนย์พี่เลี้ยง ๖.ศูนย์ความพร้อมเครือข่าย ศูนย์เรียนรู้ดูงาน ๗.ศูนย์ฝึกอบรม ซึ่งวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ กลุ่มที่ ๓ และกลุ่มที่ ๔ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งวิทยากรได้ชี้แจงรายละเอียดของประเด็นที่จะให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเห็น แบ่งเป็น ๓ หัวข้อ ดังนี้

๕.๑ การทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา/ปัญหาอุปสรรค

๑) เชิงนโยบาย จากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา มีความเห็นว่า

๑.๑) เงื่อนไขการฝึกอบรมห้ามผู้เข้าร่วมอบรมเดิมอบรมซ้ำ รวมถึงเกษตรกรไม่สามารถอบรมข้ามจังหวัดได้ โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมสามารถอบรมซ้ำ ณ ศูนย์ปราชญ์ฯ เดิม หรือศูนย์ปราชญ์อื่น ๆ ข้างจังหวัดได้ เนื่องจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมีการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการอบรมซ้ำสามารถสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรต้นแบบได้จริง

๑.๒) เงื่อนไขคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรมโดยการหาเกษตรกรมีข้อจำกัดในเรื่องกลุ่มต่างอาชีพ (ไม่สามารถรวมกลุ่มเกษตรกรได้) ควรเปิดโอกาสในการรับสมัครประชาชนทั่วไป ผู้ที่สนใจทั่วไป

๑.๓) การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดควรทำสื่อประชาสัมพันธ์ศูนย์ปราชญ์ ให้กับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ รับรู้ เพื่อรับสมัครเกษตรกร

๑.๔) การจัดสรรเป้าหมายและงบประมาณสูงสุดจังหวัด ซึ่งมีการจัดสรรเป้าหมายเกษตรกรน้อย โดยกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืนควรเพิ่มจำนวนเป้าหมายเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม ให้กับศูนย์ งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุที่ใช้ในการฝึกอบรมน้อย รวมถึงค่าเช่ารถจักรยานยนต์เกษตรกรควรปรับขึ้น โดยเฉพาะค่าพาหนะควรเพิ่มให้ตามความเหมาะสม กรณีที่เกษตรกรไม่พักค้ำง เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแจ้งให้เกษตรกรสามารถไป-กลับ โดยไม่พักค้ำงได้ ต้องชี้แจงให้เกษตรกรทราบอย่างชัดเจน โดยควรระบุว่าให้พักค้ำงคืนในศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเท่านั้น ระดับจังหวัดการเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า โดยศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านจะต้องสำรองเงินงบประมาณก่อน ขอให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนวยความสะดวกเพื่อให้การเบิกจ่ายรวดเร็วมากขึ้น

๑.๕) การปรับปรุงศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมีการก่อตั้งมากกว่า ๑๐ ปี จึงควรมีการปรับปรุงศูนย์ฯ ควรมีงบประมาณสำหรับการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ

๑.๖) ควรมีการเชิดชูเกียรติและการรับรองความเป็นปราชญ์ ให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน

๑.๗) การติดตามประเมินผลและการต่อยอดให้เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม ควรสนับสนุนงบประมาณติดตามและพัฒนาต่อยอดผู้ผ่านการอบรม โดยสนับสนุนผู้ผ่านการอบรมให้เป็นเครือข่ายในรูปแบบของกลุ่ม

๑.๘) ขาดการส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผู้ผ่านการอบรม ควรส่งเสริมปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว

๒) ด้านกระบวนการอบรม ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่

๒.๑) การตรวจสอบคุณสมบัติต้องขอความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด โดยเจ้าหน้าที่ประสานงานดูแลให้ความร่วมมือควรมีจำนวนที่เพียงพอ และรวดเร็ว

๒.๒) หลักสูตรการอบรม ควรมีวิชาบังคับและพัฒนาให้ตรงตามบริบทของแต่ละภาค

๒.๓) ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละศูนย์ฯ บางศูนย์อาจกำหนดหลักสูตร ๓ วัน ๔ คืน หรือ ๓ วัน ๒ คืน ควรมีความเหมาะสมกับหลักสูตรและศูนย์นั้น ๆ กำหนด

๒.๔) ขาดการแลกเปลี่ยนวิทยากรในแต่ละพื้นที่ โดยขอให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดประสานวิทยากร จัดกระบวนการฝึกอบรมให้เป็นไปตามกระบวนการของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๒.๕) ขาดการประชาสัมพันธ์การรับสมัครเกษตรกรและขาดการศึกษาดูงานในแต่ละศูนย์ฯ

๒.๖) ขาดการติดตามประเมินผล/การต่อยอดให้เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม โดยเกษตรและสหกรณ์จังหวัดควรลงพื้นที่มาช่วยงาน อำนวยความสะดวก ให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๒.๗) ขาดแผนปฏิบัติงานตลอดปีเพื่อให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๓) การจัดการในศูนย์/การติดตาม/การเชื่อมโยงเครือข่าย ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่

๓.๑) ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน ขาดการศึกษาดูงานในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง

๓.๒) ความพร้อมของสถานที่ของศูนย์ใหม่บางแห่งไม่มีความพร้อมด้านห้องน้ำ ไร่นอน ยังไม่เพียงพอต่อเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม

๔) แนวทางและข้อเสนอแนะ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่า

๔.๑) ควรมีการบูรณาการงาน งบประมาณ ของหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอย่างชัดเจน โดยจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดปี รวมถึงควรการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๔.๒) ควรมีหลักสูตรบังคับเฉพาะศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๔.๓) ควรมีการแต่งตั้งหรือรับรองการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน

๕.๒ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

๑) กระบวนการอบรม-ติดตาม-เชื่อมโยง (เพื่อหลอมคนให้ศีลเด่น เป็นงาน ชาวนาวิชา) ควรมีกระบวนการคือ “กระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิด เข้าบรรยาย บ่ายลงมือทำ คำสรุป คิดฟุ้งตน (ศีลเด่น เป็นงานชาวนาวิชา) หลักธรรม การฝึกวินัย” กล่าวคือ ใช้หลักการฟุ้งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรรมยั่งยืน (ฝึกทักษะ เทคนิค เกษตรกรรมยั่งยืน) มีฐานเรียนรู้ พื้นที่ต้นแบบ (แปลงเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม) การวางแผนการผลิต การส่งเสริมอาชีพ การสร้างรายได้ ตลอดจนการติดตาม การเชื่อมโยงเครือข่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างมาตรฐาน การตลาด เครื่องมือในกระบวนการอบรม มีสื่อวิดีโอ สื่อความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม มุ่งเน้นเทคนิคในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เข้าใจง่าย ทำได้ และใกล้ตัว (สร้างความรู้การลดรายจ่ายและสร้างรายได้เพื่อความยั่งยืน) เน้นย้ำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต้องไม่ใช่สารเคมี

๒) วิชาหลักที่ควรมีคือ

๒.๑) เศรษฐกิจพอเพียง/การปรับแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒) หลักการทรงงาน ศาสตร์พระราชา

๒.๓) เกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรอินทรีย์

๒.๔) บัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม

๒.๕) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง/แผนชีวิต

๒.๖) การแปรรูปอาหาร/การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

๒.๗) เทคโนโลยีการเกษตร

๒.๘) การลดต้นทุน

๒.๙) ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

๒.๑๐) ไร่นาสวนผสม

๒.๑๑) การจัดการพื้นที่ โคกหนองนาโมเดล

๒.๑๒) การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า

๒.๑๓) การทำนาข้าวอินทรีย์

๒.๑๔) การตลาด

๓) ฐานเรียนรู้หลักที่ควรมีคือ

๓.๑) ฐานเรียนรู้การพัฒนาดิน คนรักแม่ธรณี (การปรับปรุงดิน , การทำปุ๋ยหมัก, การทำน้ำหมักสมุนไพร ,สารชีวภัณฑ์ฯลฯ)

๓.๒) ฐานเรียนรู้การพัฒนาป่า โคกหนองนาโมเดล การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน การเลี้ยงสัตว์น้ำ

๓.๓) ฐานเรียนรู้การพัฒนาป่า/สมุนไพร ฐานป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง วนเกษตร และการอนุรักษ์พันธุ์พืช ขยายพันธุ์พืช

๓.๔) ฐานเรียนรู้การพึ่งตนเอง/ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (ผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือน สบู่สมุนไพร แชมพู น้ำยาอเนกประสงค์ ฯลฯ)

๓.๕) ฐานเรียนรู้พลังงานทางเลือก (ถ่านอัดก้อน, น้ำส้มควันไม้)

๓.๖) ฐานเรียนรู้คนรักสุขภาพ (สมุนไพร) สมุนไพรเป็นอาหาร เป็นยา ล้างพิษ

๓.๗) ฐานเรียนรู้ปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ (น้ำหมักชีวภาพ ฮอร์โมน จุลินทรีย์ ปุ๋ยต่าง ๆ การผลิตปุ๋ยจากขยะอินทรีย์)

๓.๘) ฐานเรียนรู้พลังงานทดแทน (แสงอาทิตย์ เตาชีวมวล แก๊สชีวภาพ)

๓.๙) ฐานเรียนรู้การแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ การส่งเสริมอาชีพ ฐานทำกิน

๓.๑๐) ฐานเรียนรู้ร้านค้าอินทรีย์ มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางเลือก

๔) แปลงต้นแบบ/พื้นที่รูปธรรม/ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีลักษณะคือ เป็นแปลงอินทรีย์ สามารถลดรายจ่าย (พึ่งตนเองได้) เพิ่มรายได้ (เศรษฐกิจ) โศกหนองนาโมเดล (ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ที่เป็นที่ตั้ง) และได้รับมาตรฐานเบื้องต้น PGS.

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ปราชญ์ชาวบ้านได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติม นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ควรมีการกำหนดตัวชี้วัด (KPI) จากการดำเนินงานตามการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนควรมีการชี้วัดที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ หนึ่งสินค้าสามารถหมักหนึ่งได้ คุณภาพดินดีขึ้น ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถขยายศูนย์ปราชญ์เพิ่มขึ้นครอบคลุมทุกพื้นที่ และเป็นมรดกตกทอดให้กับลูกหลาน รวมถึงการเป็นจิตอาสาเพื่อสังคมด้วย

นายธีระ วงษ์เจริญ นำเสนอว่า เป้าหมายความสำเร็จของการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน สิ่งสำคัญคือการหลอมรวมปราชญ์/ผู้รู้ เพื่อปฏิรูปภาคการเกษตรจากฐานรากจากองค์ความรู้ของปราชญ์/ผู้รู้ องค์ความรู้เหล่านี้ควรขยายผลให้มากที่สุด โดยขยายเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ๕๐๐ ศูนย์ ภายในระยะเวลา ๑ ปี ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบได้ ทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมที่ยั่งยืนควรเป็นการขับเคลื่อนนโยบายจากระดับพื้นที่สู่การปฏิบัติเชิงนโยบายต่อไป

นอกจากการวัดผลสำเร็จของการดำเนินงานตามที่ภาคราชการส่วนใหญ่มีการกำหนดตัวชี้วัด ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงความแตกต่างระหว่าง KPI (Key Performance Indicator) กับ OKR (Objective & Key Result) โดย KPI เป็นเป้าหมายที่ได้รับการกำหนดมาจากองค์กร เป็นเป้าหมายที่ใช้ในการวัดผลการทำงานระหว่างทางที่จะไปให้ถึงเป้าหมายหลัก หลังจากกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายหลักออกมาแล้ว กล่าวคือการกำหนดเป้าหมายจากข้างบนสู่ล่าง วัดดูประสงคฺ์ขององค์กรขาดการมีส่วนร่วมของพนักงาน ตัวชี้วัดไม่ค่อยเปลี่ยน มักกำหนดครั้งเดียวใช้ตลอดทั้งปี เน้นเฉพาะเป้าหมายของตัวเองไม่สนคนอื่น วัดกันที่เวลาในการทำงาน ผลงาน ขาดการทำงานเป็นทีม สำหรับ OKR วิธีการตั้งเป้าหมาย โดยเป้าหมายของทุก ๆ คน สอดคล้องกันทั้งองค์กร จุดประสงค์เพื่อผลกระทบบโดยรวมที่ดีขึ้นและมีลักษณะเป็นเชิงระบบเพื่อให้ทีมและบุคคลกล้าทำอะไรใหม่ ๆ จัดเรียงความสำคัญและเรียนรู้จากความผิดพลาดและล้มเหลวได้รวดเร็วขึ้น กล่าวคือการกำหนดวัตถุประสงค์ให้เหมาะสมกับงานสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรที่ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม โดยวัตถุประสงค์นั้นต้องตอบคำถามว่าเราต้องการจะเป็นอย่างไร ต้องการสำเร็จในเรื่องอะไร วัตถุประสงค์ไม่ต้องเยอะ แต่ต้องสะท้อนสิ่งที่ต้องการวัดจริง ๆ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม คนในองค์กรต้องมีความพร้อม เข้าใจ พัฒนาทำอย่างต่อเนื่อง พัฒนาองค์กรในภาพรวม เน้นการเรียนรู้และพัฒนา รวมถึงการทำงานเป็นทีม ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นข้างต้นเป็น OKR ซึ่งเป็นการกำหนดจากล่างขึ้นบนนำไปสู่การปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน

๕.๓ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในอนาคต ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนไปสู่ความสำเร็จ

นายพิเชษฐ โตนิตวิวงศ์ นำเสนอว่า ความพอเพียงเกิดขึ้นได้จริงไม่ใช่แค่ภาวะกรรมเท่านั้น เมื่อปี ๒๕๕๓ เกิดวิกฤตการณ์ขาดแคลนอาหารโลก ทำให้ราคาข้าวลดลง ที่ผ่านมามีนำทฤษฎี ๙ ชั้นในการทำงาน ทำเพื่อบริโภคก่อน เหลือจึงขาย โดยได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาปรับใช้ในการทำธุรกิจ คือการทำธุรกิจด้วย “ธรรมธุรกิจ” การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อบรรลุ ๕ ล้านไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ความเป็นมาของการพัฒนารูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน เริ่มตั้งแต่ยุคการพัฒนาารูปแบบเกษตรกรรม ก่อน ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ราคาสินค้าตกต่ำปรับระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่งเสริมรูปแบบพืชเชิงเดี่ยวเกษตรกรรมหันเหเริ่มพัฒนาโดยค้นหาและพัฒนารูปแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว เกษตรผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่หรือวนเกษตร ต่อมายุคตลาดสีเขียว/มาตรฐาน พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๐ มีการขยายผลเกษตรกรรมยั่งยืน ขยายผลพืชเชิงเดี่ยว ส่งเสริมเกษตรครบวงจร และเสนอเกษตรยั่งยืนเป็นทางออกเกษตรกรรายย่อย โดยพัฒนาตลาดสีเขียวและมาตรฐานการตลาด สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หนึ่งในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและเกิดตลาดในโรงพยาบาล ตลาดนัดสีเขียว ทำให้ผู้บริโภคสนใจผลิตเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อมาถึงยุคผลักดันนโยบาย พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ แผนฯ ๘ ระบุให้พื้นที่เกษตร “ร้อยละ ๒๐” เป็นเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเกิดโครงการนำร่อง และหน่วยงานภาครัฐ คิดค้นงานเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน และยุคเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๐ แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ขยายพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ ทั่วประเทศ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ ศูนย์ปราชญ์ สื่อมวลชนร่วมมือเผยแพร่ สร้างการรับรู้ และยุคปฏิรูปสู่การปฏิบัติ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นนโยบายเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน การขับเคลื่อนยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม

การระดมความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ เลย์ บึงกาฬ หนองบัวลำภู หนองคาย อุดรธานี , กลุ่มที่ ๒ มุกดาหาร สกลนคร นครพนม กลุ่มที่ ๓ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ , กลุ่มที่ ๔ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และกลุ่มที่ ๕ ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี วิทยากรได้ชี้แจงรายละเอียดของประเด็นที่จะให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเห็น ดังนี้

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นที่ ภาครัฐกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนควรให้เกษตรกรเข้ารับการอบรมในศูนย์ที่มีความพร้อม มีหลักสูตรบังคับ โดยเฉพาะเรื่องศาสตร์พระราชา โดยการบูรณาการของภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) ไม่ควรกำหนดพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ๕ ล้านไร่ เพราะการดำเนินงานต้องเริ่มจากกระบวนการพัฒนาดินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นพืชภัยของการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมี และเปิดโอกาสให้เกษตรกรอบรมซ้ำได้ เนื่องจากเกษตรกรเหล่านั้นสามารถมาต่อยอดพัฒนาความรู้และขยายผลสู่เกษตรกรรมยั่งยืนได้

๒) ควรมีการบูรณาการแผนงาน งบประมาณ สู่แผนปฏิบัติงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข, กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กระทรวงพลังงาน, กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฯลฯ ร่วมบูรณาการ มีแผนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตลอดปี

๓) ควรจัดให้มีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์ปราชญ์ให้เพียงพอ และกำหนดแนวทางเบิกจ่ายงบประมาณให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เอกสารประกอบการเบิกจ่ายไม่ควรมากจนเกินไป มีหน่วยงานที่เลี้ยงช่วยอำนวยความสะดวก

๔) ควรเพิ่มงบประมาณในการสนับสนุนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น สนับสนุนระบบน้ำ ระบบพลังงานโซลาร์เซลล์ ฯลฯ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ควรให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

๕) ควรยึดศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นหลักในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน เนื่องจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรอาสา ยุวเกษตรกร ภาคประชาชน ที่สามารถพัฒนาขยายผลได้ รวมถึงการสืบสานการสร้างทายาทของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๖) ควรมีการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนารูปแบบกิจกรรมของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านที่โดดเด่น และเป็นจุดเด่น รวมถึงพัฒนาคุณธรรมด้วยมรรควิธี ตลอดจนการพัฒนาในองค์กรรวม (คุณภาพชีวิต) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

๗) ควรจัดให้มีกิจกรรมศึกษาดูงาน ในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

๘) จัดประชุมให้ความรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน (ส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรฯ การเมืองท้องถิ่น การเมืองระดับชาติ) โดยให้กระทรวงเกษตรฯ เป็นหลัก ประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจ

๙) ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืน

๑๐) ควรมีการยกระดับศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

๑๑) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรกรรมยั่งยืน และมีตลาดรองรับสินค้าการเกษตรปลอดภัย

๑๒) ควรมีงานวิจัยและพัฒนาผลงานภูมิปัญญาชาวบ้านของท้องถิ่นนั้น ๆ

๕.๔ การคัดเลือกตัวแทนของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเสนอรายชื่อและคัดเลือกคณะกรรมการของปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๑ ราย เพื่อเป็นตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการรวบรวมและเสนอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ หรือการดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวข้องต่อไป มีรายชื่อดังนี้

๑) นายบัวพันธ์ บุญอาจ

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมแบบยั่งยืน จังหวัดหนองบัวลำภู

๒) นายสุภัทรชัย หันจรัส

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ฟื้นฟูภูมิโท จังหวัดกาฬสินธุ์

๓) นายธีระชาติ ปลาทอง

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ปราชญ์ตามรอยพ่อ จังหวัดอุบลราชธานี

๔) นายบุญชิต สมัตถะ

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์สวนอุษา จังหวัดชัยภูมิ

๕) นายกฤติเดช ศรีเนตรภักดิ์

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ศรีเนตรพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม

๖) นายมานะ ขอสูงเนิน

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เกษตรทฤษฎีใหม่เราสร้างก่อ จังหวัดมุกดาหาร

๗) นายปรีชา ทองคู่

ปราชญ์ชาวบ้านไทเกษตร จังหวัดเลย

๘) นายคำเคื่อง ภาชี

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์สถาบันพื้นฟูภูมิปัญญาไทย จังหวัดบุรีรัมย์

๙) นายนิคม เพชรผา

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโยธธ จังหวัดยโสธร

๑๐) นายโพธิ์น ฆ้องชัย

วิทยากรศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๑๑) พระอาจารย์มหาสุภาพ พุทธวิริโย

ศูนย์พัฒนาคุณธรรมวัดป่านาคำ อำเภอภูพานารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีการโหวตเสียงเพื่อเลือกตัวแทนจากคณะกรรมการดังกล่าว จำนวน ๓ ราย เพื่อเป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป ได้แก่ ๑) นายคำเคื่อง ภาชี ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโยธธ จังหวัดยโสธร ๒) นายกฤติเดช ศรีเนตรภักดิ์ ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ศรีเนตรพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม ๓) พระอาจารย์มหาสุภาพ พุทธวิริโย ศูนย์พัฒนาคุณธรรมวัดป่านาคำ อำเภอภูพานารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

๖. ปิดการสัมมนา โดยนายวรพล ภูักกิติ เกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๕๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เริ่มก่อตั้งศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นต้นแบบ เป็นครู เป็นผู้รู้ เป็นที่ยอมรับ เป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ทางวิชาการของเกษตรกรในระดับพื้นที่ เป็นที่ภาคภูมิใจมากที่มีปราชญ์เป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งจากการสัมมนา ๒ วันที่ผ่านมา ข้อเสนอทุกข้อถือเป็นข้อเสนอที่ดี โดยกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืนจะนำข้อเสนอมาสรุปเพื่อนำเสนอผู้บริหารทราบต่อไป

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”

ภาคกลาง

ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ณ พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ใน ๔ ภูมิภาค โดยภาคกลางจัดระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ พฤศจิกายน ณ พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมี นายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) เป็นประธานเปิดการสัมมนา และมีผู้เข้าร่วมสัมมนารวมทั้งสิ้น ๔๔ คน ผลการสัมมนาสรุปได้ดังนี้

๑. การกล่าวรายงาน โดยนายวรยุทธ บุญมี ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ให้ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการสร้างความร่วมมือที่ดีในการขับเคลื่อนงานภาคการเกษตร โดยใช้ชื่อว่า “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” จัดขึ้นใน ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคใต้ จัดระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดชุมพร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคกลาง จัดระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดปทุมธานี และภาคเหนือ จัดระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดลำพูน

๒. ประธานเปิดการสัมมนา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

ในปัจจุบันนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหลายนโยบายสำคัญที่กำลังขับเคลื่อน โดยในส่วนของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ได้เข้ามารับผิดชอบในเรื่องการขับเคลื่อนงานศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นงานที่มุ่งเน้นในระดับฐานราก เวทีนี้จึงเป็นเวทีเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งภาระหน้าที่ที่ต้องทำต่อจากนี้ไป คือ ต้องมองไปยังภาคการเกษตรในสถานการณ์โลก ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การขับเคลื่อนเชิงนโยบายต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์โลก ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ดังนั้นจึงต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในด้านนี้ สำหรับการจัดสัมมนาในครั้งนี้มีเหตุผล คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ในช่วงที่มีการพักชำระหนี้ให้เกษตรกร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จนถึงปัจจุบัน พบว่า ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีการพัฒนา ส่งผลให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านมีจำนวนลดลง ดังนั้นจึงมีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานของกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน (กนท.) โดยมีกลไกสำคัญ คือ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งทำกันมานาน มีความรู้ และประสบการณ์ มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรวมตัวกัน มีการสร้างพลังจากภายใน กล้าปฏิเสธนโยบายที่ผิดไม่ตรงกับข้อเท็จจริงไม่ตรงกับบริบทพื้นที่ และการกำหนดนโยบายที่สำคัญ ต้องนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง ซึ่งการสัมมนาในครั้งนี้ ต้องการให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมองแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มีการถอดบทเรียนของปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละภาคมารวมกัน โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เกิดขึ้น และมีคณะกรรมการกลางของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จึงขอให้เวทีนี้เป็นเวทีที่ถอดบทเรียนและองค์ความรู้โดยตรงไปตรงมา เสมอภาค และเท่าเทียมในด้านความคิดของทุกคน

เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน จึงขอเปิดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ภาคใต้ ณ บัดนี้

๓. การบรรยายเรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)

สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาในขณะนี้กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากถูกกำหนดด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก ๑๙๓ ประเทศ โดยสมาชิกชาติใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศใช้ SDGs (Sustainable Development Goals) ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของโลก ซึ่งในประเทศไทยมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ โดยกำหนดให้มีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนไม่น้อยกว่า ๕ ล้านไร่ ซึ่งได้รับการยอมรับในการทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อรองรับการพัฒนา และภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ๕ รูปแบบ คือ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องคือ พุทธเกษตร หรือ เกษตรทางเลือก ซึ่งเกษตรกรรมรูปแบบต่าง ๆ นี้ จะนำไปสู่ความยั่งยืนในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยยุทธศาสตร์ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร ได้เสนอให้มีการขับเคลื่อนนโยบายจากฐานรากขึ้นไป เพื่อให้รู้ถึงปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่และแต่ละภาคส่วน เพื่อเป็นตัวกำหนดนโยบายในการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

๔. การแบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น โดยมีนางสาวกัลยา ส่าอากค์ เป็นวิทยากร ปัจจุบันเป็นสมาชิกของสภาเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ดำรงตำแหน่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโป่งแรด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์จังหวัด และเจ้าหน้าที่เกษตรและสหกรณ์จังหวัด กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓ และกลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งวิทยากรได้ชี้แจงรายละเอียดของประเด็นที่จะให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเห็น แบ่งเป็น ๓ หัวข้อ ดังนี้

๔.๑ การทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา/ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
<p>เชิงนโยบาย</p> <p>๑.เงื่อนไขผู้อบรม ห้ามอบรมซ้ำ (ห้ามอบรมในศูนย์เดิม/อบรมจากศูนย์อื่นแล้วห้ามอบรมอีกศูนย์ฯ หนึ่ง/อบรมจากโครงการอื่นแล้วไม่สามารถอบรมศูนย์ฯปราชญ์ได้ เช่น โครงการไทยนิยมยั่งยืน)</p> <p>๒.เกษตรกรไม่สามารถอบรมข้ามจังหวัดได้</p> <p>๓.ระยะเวลาการอบรมน้อยเกินไป</p> <p>๔.นโยบายของกระทรวงเกษตรฯ ไม่เปิดโอกาสให้ปราชญ์เข้ามามีส่วนร่วม</p> <p>๕.งบประมาณค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ยังคงอัตราเดิมเมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว</p>	<p>เชิงนโยบาย</p> <p>๑.ควรเปิดโอกาสให้มีการอบรมซ้ำ เนื่องจากหลักสูตรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการอบรมซ้ำจะสามารถสร้างเกษตรกรต้นแบบได้</p> <p>๒.เปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถอบรมนอกเขตพื้นที่/จังหวัดได้</p> <p>๓.เพิ่มจำนวนเกษตรกรเข้ารับการอบรมต่อรุ่น</p> <p>๔.เปิดโอกาสให้ปราชญ์หรือตัวแทนศูนย์ปราชญ์ร่วมเป็นคณะกรรมการ อนุกรรมการในระดับจังหวัด ระดับอำเภอในการร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ</p> <p>๕.สนับสนุนงบประมาณให้มีความเหมาะสมตามค่าครองชีพปัจจุบัน</p>

<p>๖.ขาดงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ เช่น อาคาร ห้องอบรม ที่พัก ห้องน้ำ</p> <p>๗.ระเบียบการพักค้างที่ศูนย์ฯ ของบางจังหวัด ผู้เข้าร่วมอบรมไม่สามารถพักค้างที่ศูนย์ฯ ได้</p> <p>การจัดการในศูนย์ฯ/การติดตาม/การเชื่อมโยงเครือข่าย</p> <p>๘.ขาดการติดตามประเมินผล ขาดการต่อยอด เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม</p> <p>๙.ขาดการส่งเสริม และสนับสนุนปัจจัยการผลิต ให้กับผู้ผ่านการอบรม</p> <p>๑๐.การสื่อสารไม่สมบูรณ์</p> <p>ด้านกระบวนการอบรม</p> <p>๑๑.ศูนย์ฯ มีหลักสูตรไม่เหมือนกัน</p> <p>๑๒.ปราชญ์ชาวบ้านส่วนมากสูงอายุ</p> <p>๑๓.ปราชญ์ชาวบ้านขาดการพัฒนาทักษะความรู้</p> <p>๑๔.มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้</p> <p>ข้อเสนอแนะ</p> <p>๑๕.ศูนย์ฯ ควรพัฒนาการทำโครงการเพื่อบูรณาการงบประมาณกับหน่วยงานต่างๆ เช่น สสส.</p> <p>๑๖.กนท.และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ควรจัดโครงการอื่นๆ ที่สามารถเพิ่มความรู้อื่นๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น</p> <p>๑๗.ศูนย์ฯ ควรเลือกใช้สารเคมีในการทำการเกษตร</p>	<p>๖.ควรมีงบประมาณพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ เช่น อาคาร ห้องอบรม ที่พัก ห้องน้ำ เป็นต้น</p> <p>๗.ระเบียบฯ ควรกำหนดให้ผู้อบรมทุกคนเข้าพักค้าง ในศูนย์ฯและมีงบประมาณที่พักให้ศูนย์ฯ ครอบคลุมจำนวนผู้เข้าอบรม</p> <p>การจัดการในศูนย์ฯ/การติดตาม/การเชื่อมโยงเครือข่าย</p> <p>๘.สนับสนุนงบประมาณการติดตาม และการพัฒนาต่อยอดผู้ผ่านการอบรม และสนับสนุนผู้ผ่านการอบรมจากศูนย์ฯไปรษณีย์ให้เป็นเครือข่ายในรูปแบบของกลุ่ม</p> <p>๙.สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว</p> <p>๑๐.ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการหลายช่องทาง และให้ทั่วถึง</p> <p>ด้านกระบวนการอบรม</p> <p>๑๑.ปราชญ์ควรมีหลักสูตรกลางเพื่อปรับแนวคิดของศูนย์ฯปราชญ์โดยเฉพาะ</p> <p>๑๒.สร้างทายาทปราชญ์ ควรมีการอบรมพัฒนาเยาวชนและคนรุ่นใหม่</p> <p>๑๓.พัฒนาทักษะถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ปราชญ์อย่างต่อเนื่อง</p> <p>๑๔.ส่งเสริมพัฒนาและอบรมเยาวชนเพื่อสร้างทายาทเกษตรกร</p>
--	---

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

๑) กระบวนการอบรม-ติดตาม-เชื่อมโยง ควรมีกระบวนการ คือ วันแรก ลงทะเบียน พิธีเปิด กระบวนการละลายพฤติกรรม (ตามกลุ่มเป้าหมาย) แนะนำวิทยากร แนะนำข้อปฏิบัติภายในศูนย์ฯ วันที่สอง ตื่น ๕.๐๐ -๖.๐๐ น. เพื่อเข้าสู่กระบวนการ (พัฒนา ๓ ชุมพลัง พลังกาย ออกกำลังกาย /พลังสติ สวดมนต์ นั่งสมาธิ/พลังปัญญา ดูสื่อและวิเคราะห์สื่อ) ๖.๐๐ น. กิจกรรมพาลงแปลงปฏิบัติจริง ตามกิจกรรมของศูนย์ฯ ๘.๐๐ น เคารพธงชาติ (กล่าวปฏิญาณ) และรับประทานอาหารเช้า และเข้าสู่กระบวนการบรรยาย ตามรายวิชาหลัก ภาคเช้า ภาคบ่ายลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้ตามฐานเรียนรู้ต่างๆ ภาคค่ำ ถอดบทเรียน สรุปเติมเต็ม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระบวนการสัมพันธ์ และดูสื่อวิดีโอ กิจกรรมเลือกประธานรุ่น หรือคณะกรรมการในแต่ละรุ่น พิธีปิด หลังการฝึกอบรมติดตาม เติมเต็มช่วยเหลือให้กำลังใจ กิจกรรมรวมพลังผู้ผ่านการฝึกอบรมแล้ว รวมทั้งสร้างเครือข่าย และสร้างมาตรฐานการผลิต สร้างตลาดที่เป็นธรรมและยั่งยืน

๒) วิชาหลักที่ควรมีคือ เศรษฐกิจพอเพียง/เศรษฐกิจพอเพียงทางรอดของโลก ศาสตร์พระราชา/เกษตรกรรมยั่งยืน ๕ รูปแบบ บัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม บัญชีต้นทุน ข้อมูลบันทึกแปลง หลักกิจกรรมธรรมชาติ (การปรับปรุงดิน) ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง และวิชาตามบริบทพื้นที่ของแต่ละศูนย์

๓) ฐานเรียนรู้หลักที่ควรมีคือ ฐานป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ฐานคนเอาถ่าน/น้ำส้มควันไม้ ฐานเรียนรู้พึ่งตนเอง (ผลิตถัณฑ์ใช้ในครัวเรือน สบู่สมุนไพร แชมพู น้ำยาอเนกประสงค์ ฯลฯ)

ฐานปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ (น้ำหมักชีวภาพ ฮอร์โมน จุลินทรีย์ ปุ๋ยต่าง ๆ การผลิตปุ๋ยจากขยะอินทรีย์) ฐานอาหารเพื่อสุขภาพ/สมุนไพรเป็นอาหารเป็นยา ฐานพลังงานทดแทน การแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ การเพิ่มรายได้ และการสร้างอาชีพ

๔) แปลงต้นแบบ/พื้นที่รูปธรรม/ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีลักษณะคือ พื้นที่ต้นแบบ รูปธรรมการพึ่งตนเอง ด้าน อาหาร เครื่องดื่มสมุนไพรจากแปลง ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และเป็นแปลงเกษตรอินทรีย์ และศูนย์ฯ ควรมีการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช หรือการพัฒนาสายพันธุ์

๔.๓ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนไปสู่ความสำเร็จ

นางสาวกัญญา ส้าอังกค์ นำเสนอว่า สคส.ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานให้คนไทย เมื่อปี ๒๕๔๗ ท่านทรงออกแบบให้ประเทศไทยอยู่ตรงกลาง และเขียนว่า สามัคคีคือพลังคำจูนแผ่นดินไทย มีข้อความว่า มีระเบิดเกิดทั่วโลก และระเบิดเกิดชนวนขึ้นแล้ว ทั้งหมด มีเรือสำเภาแล่นเข้ามา ซึ่งอาจารย์ยักษ์และเครือข่ายได้ถอดรหัสระเบิด ๔ ลูก ว่าคือ ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ในระเบิดลูกที่ ๑ สถานการณ์ในตอนนี้นรุนแรงมากในหลายส่วน วันนี้ถ้าเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือความอดอยากทางอาหาร ไม่ว่าจะเป็เนपालแผ่นดินไหว แผ่นดินยุบ ปรากฏการณ์เมฆฝนที่เกิดขึ้นในหลายจังหวัด ทำให้วันนี้เราตื่นตัวเรื่องการรณรงค์ลดโลกร้อนโดยไม่ใช้ถุงพลาสติก เหตุการณ์ภัยพิบัติกำลังเตือนเรานับจากวันนี้เหตุการณ์จะรุนแรงขึ้น และภัยพิบัติที่เกิดขึ้นนี้จะส่งผลกระทบต่อพืช ัญญาหาร สัตว์บางชนิดจะหายไปจากโลก ถ้าทราบใดที่โลกใบนี้ยังร้อนจากอุตสาหกรรม การใช้สารเคมี การใช้พลังงานไฟฟ้พลังงานรถ เพราะฉะนั้นโลกใบนี้อยู่ในมือเรา ระเบิดลูกที่ ๒ คือเรื่องของสังคมวัฒนธรรม เราต้องรักษาวัฒนธรรมที่ดี ๆ ไว้ระเบิดลูกที่ ๓ เรื่องเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหาร วิกฤติความมั่นคงทางอาหารเกิดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมี คนต่างชาติครอบครองที่ดิน เกิดวิกฤติข้าวยากหมากแพง เราต้องหันกับสถานการณ์ทั้งหมด และเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เราอยู่รอดได้ และระเบิดลูกที่ ๔ ความขัดแย้งความแตกแยกทางความคิด การแย่งชิงน้ำ เกิดศึกสงคราม

ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบายของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มภาคกลาง เป้าหมาย ปี ๒๕๖๔

พื้นที่เกษตรกรรม ๑๑๒,๕๐๐ ไร่ เกษตรกร ๔๗,๐๐๐ คน งบประมาณ ๕๑๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานร่วมบูรณาการ
๑. ประชาสัมพันธ์หากกลุ่มเป้าหมายในการอบรม - ทำสื่อประชาสัมพันธ์ VDO แผ่นพับ โลงน้ - หน่วยงานภาครัฐช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ		ภาครัฐ (กษ./ ประชาสัมพันธ์จังหวัด/ กนท./กคน./อบต.
๒. อบรมหลักสูตร ๔ วัน ๓ คืน	๔๗๐,๐๐๐,๐๐๐	
๓. ติดตามผู้เข้าร่วมอบรม ๑๐๐%	๔๗,๐๐๐,๐๐๐	
๔. รบรองมาตรฐานสินค้าเกษตร (PGS) - ระบบมาตรฐานรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม		
๕. เชื่อมโยงการตลาด - จัดมหกรรมตลาดเกษตรอินทรีย์ประจำจังหวัด		

<p>๖.การบูรณาการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/เกษตรอำเภอ/เกษตรจังหวัด/กรมพัฒนาที่ดิน/สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงพาณิชย์ <p>หน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการพาคนมาอบรมและประชาสัมพันธ์พร้อมต่อยอดงานวิจัย - สนับสนุนต่อยอดงานวิจัยจนเป็นผลิตภัณฑ์ - หน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนในด้านเอกสารและงบประมาณ (เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการ) - กระทรวงมหาดไทยส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน - กระทรวงสาธารณสุขส่งเสริมการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานสมุนไพรไทย และการตรวจหาความปนเปื้อนสารเคมีในเลือด - กรมการท่องเที่ยวส่งเสริมต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 		
---	--	--

๒. ข้อเสนอเชิงนโยบายของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป้าหมาย ปี ๒๕๖๔
พื้นที่เกษตรกรรม ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ เกษตรกร ๑๓,๐๐๐ คน งบประมาณ ๑๑๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานร่วมบูรณาการ
๑. ประชาสัมพันธ์	๑๐,๐๐๐,๐๐๐	กษ. (กนท.) / ท้องเที่ยว /
๒. รวบรวมข้อมูลผู้ร่วมโครงการ/ฐานข้อมูลของผู้ร่วมโครงการ/รูปแบบการทำเกษตรของผู้ร่วมโครงการ		สื่อท้องถิ่น / สื่อออนไลน์ /
๓. คัดกรองผู้ร่วมโครงการ		/ปชส.จ.
๔. อบรมหลักสูตรเข้มข้น ๔ วัน ๓ คืน	๔๐,๐๐๐,๐๐๐	
๕. ติดตามประเมินผล (ติดตามลงพื้นที่ ๑๐๐%)	๕,๐๐๐,๐๐๐	
๖. พัฒนาแปลงต้นแบบ/ยกระดับเป็นศูนย์ปราชญ์		
- พัฒนาแปลงต้นแบบ ๑,๐๐๐ ราย	๒๐,๐๐๐,๐๐๐	
- ยกระดับเป็นศูนย์ปราชญ์ ๑๐๐ ศูนย์	๑๐,๐๐๐,๐๐๐	
๗. ประกาศเกียรติคุณเพื่อสร้างการยอมรับ		ผู้ว่าฯ/สภาเกษตรกร/
๘. มีแหล่งสนับสนุนเงินทุน		ท้องถิ่น
๙. อบรมอาสาเพื่อขยายผล (คนทำจริง)	๔,๐๐๐,๐๐๐	ชกส. /สสส. เขียนงบเพื่อ
		บูรณาการงาน

๑๐. รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS)	๑,๐๐๐,๐๐๐	ก. สาธารณสุข/ชุมชน รับรองเอง/สวพ.
๑๑. จุดรวบรวมผลผลิต (เชื่อมโยงตลาด) - จุดรวบรวม ๘ จังหวัด	๒๔,๐๐๐,๐๐๐	ก. พาณิชย์/หอการค้า/ส่วน ท้องถิ่น/สหกรณ์
๑๒. การออกแบบบรรจุภัณฑ์	๕,๐๐๐,๐๐๐๐	อุตสาหกรรม/พช./สภา เกษตรกร
๑๓. เชื่อมโยงผู้บริโภค		โรงพยาบาล/โรงเรียน โรงแรม/เรือนจำ/ ผู้ประกอบการร้านอาหาร/ ห้างสรรพสินค้า

๔.๔ การคัดเลือกตัวแทนของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคกลาง โดยได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา เสนอรายชื่อและคัดเลือกคณะกรรมการของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ จำนวน ๕ ราย เพื่อเป็นตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้านภาคกลางในการรวบรวมและเสนอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ หรือการดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวข้องต่อไป มีรายชื่อดังนี้

๑) นายชูศักดิ์ อ้อยเอ็ง

วิทยาการศูนย์ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒) นายพรชัย ชูเลิศ

วิทยาการมูลนิธิข้าวขวัญ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓) นายบัณฑิต กุลพฤกษ์

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

๔) นายอดุลย์ วิเชียรชัย

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้สัมมาชีพชุมชนตำบลคลองหก จังหวัดปทุมธานี

๕) นายสมบูรณ์ เวศสุวรรณ

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ เอ็ม โอ เอ จังหวัดลพบุรี

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีการโหวตเสียงเพื่อเลือกตัวแทนจากคณะกรรมการดังกล่าว จำนวน ๒ ราย เพื่อเป็นตัวแทนในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวข้องในวาระต่อไป ได้แก่ ๑) นายชูศักดิ์ อ้อยเอ็ง วิทยาการศูนย์ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช จังหวัดฉะเชิงเทราจังหวัดฉะเชิงเทรา และ ๒) นายพรชัย ชูเลิศ วิทยาการมูลนิธิข้าวขวัญ จังหวัดสุพรรณบุรี

๕. ปิดการสัมมนา โดยนายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการสัมมนา ๒ วันที่ผ่านมา ข้อเสนอทุกข้อถือเป็นข้อเสนอที่ดี เมื่อการสัมมนาเสร็จสิ้นครบทั้ง ๔ ภูมิภาค จะนำข้อเสนอของทุกภาคมาสรุปเป็นข้อเสนอและจะมีการส่งตัวแทนไปนำเสนอในระดับประเทศต่อไป นับตั้งแต่วันนี้เราจะเริ่มขับเคลื่อนงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้มีพลังมากขึ้น สถานการณ์ตอนนี้ เป็นสถานการณ์ที่เปราะบางมาก จากเดิมประชากร ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของประเทศมีอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันเหลือไม่ถึง ๔๐ เปอร์เซ็นต์ที่ยังทำการเกษตรอยู่ ใครจะเป็นผู้ผลิตอาหารในอนาคต ถือเป็นโอกาสของประเทศไทยที่อยู่ในแหล่งผลิตอาหารที่ดีที่สุดในโลก เพราะฉะนั้นต้องใช้กลไกของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับภาคีเครือข่ายอื่น ๆ อาจมีการเชิญชวนศูนย์เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ศูนย์เรียนรู้ในโรงเรียน ในค่ายทหาร มาเข้าร่วม โดยมีอาวุธที่สำคัญคือ ศาสตร์ของพระราชา ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ตามที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ได้เคย

ให้พระราชดำริว่าจะสานงานของพ่อต่อไป และจะทำให้ประชาชนทุกคนอยู่อย่างผาสุก พระองค์ทรงเป็นทหาร เพราะฉะนั้นการมีวินัยจึงมาเป็นอันดับแรก ดังนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องสร้างวินัยก่อน โดยวินัยต้องเริ่มต้นที่ตัวเรา ปราชญ์ชาวบ้านจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง พระองค์ได้ทำงานหนักมาตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นถ้าเราอยู่ในสถานะผู้นำ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ทุกคนยกย่อง ก็จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ต้องมีความเสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับเกษตรกรได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม

การสัมมนาในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ซึ่งจะนำสาระที่ได้ในครั้งนี้นำเสนอในการสัมมนาของภาคอื่น ๆ ว่าศูนย์ปราชญ์แต่ละศูนย์ของภาคได้นั้น มีแนวคิด ปัญหาอุปสรรค และแนวทางนโยบายอย่างไร ในเชิงนโยบายระดับกระทรวง กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ ต้องปรับเปลี่ยนอะไรบ้าง และต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์แวดล้อมในปัจจุบัน ดังนั้นการสัมมนาในครั้งนี้เชื่อว่าทสรูปที่ได้ทั้งหมดจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานของรัฐ ทั้งสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ๑๔ จังหวัดในภาคใต้ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่จะนำข้อเสนอและแนวคิดไปปรับวิธีการทำงาน

สำหรับการดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้าน อยากเห็นการทำงานของปราชญ์ชาวบ้านและการเจริญเติบโตของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้เพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้มีจำนวนน้อยมาก รวมถึงพื้นที่ทำการเกษตรของภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น มะพร้าว ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา เป็นต้น ซึ่งจากการหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร ได้แนวทางว่า หากเกษตรกรนำที่ดินประมาณ ๕ ไร่ของพื้นที่ทั้งหมด มาทำโคก หนอง นาโมเดล เกษตรกรจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง ไม่ประสบปัญหาทางด้านราคาของปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ฯลฯ นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรยังได้กล่าวต่ออีกว่า จะมีการพัฒนาแปลงทำแซะในจังหวัดชุมพรให้เป็นชุมพรโมเดล เป็นแปลงเกษตรอินทรีย์ที่ดีที่สุดของประเทศไทย ตามหลักแนวคิดของศาสตร์พระราชา และจะเป็นศูนย์ผลิตสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ๖,๒๘๑ ไร่ โดยเป็นแปลงเกษตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์แบบ และจะขยายผลไปทั่วประเทศ ๔๐ ล้านไร่ของพื้นที่ สปก. เกษตรกรจำนวน ๒.๘ ล้านคน ซึ่งจะต้องเป็นเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด เพราะฉะนั้นศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต้องเตรียมพร้อมรับมือที่จะมาช่วยในการพัฒนาเกษตรกร เพราะสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้คือ ต้องเปลี่ยนความคิดและพัฒนาเกษตรกรก่อน และสร้างต้นแบบความสำเร็จให้เหมือนศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน หลังจากนั้นค่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ส่งผลให้มีผลผลิตปริมาณมากขึ้น มีสุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี และสร้างคุณค่าให้กับศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน สุดท้ายศาสตร์พระราชาก็จะทำให้ศูนย์ปราชญ์และเกษตรกรอยู่รอดได้

สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ภาคเหนือ
ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทาป่าเปา จังหวัดลำพูน

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ภาคเหนือ ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทาป่าเปา จังหวัดลำพูน โดยมี นายธีระ วงษ์เจริญ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานเปิดการสัมมนา และมีผู้เข้าร่วมสัมมนารวมทั้งสิ้น ๖๗ คน ผลการสัมมนาสรุปได้ดังนี้

๑. กล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดสัมมนา โดย ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เล็งเห็นว่าศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ขยายผลการพัฒนาภาคการเกษตร อันมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรและการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองให้กับเกษตรกร ในลักษณะชาวบ้านสอนชาวบ้าน ทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจได้โดยง่าย สามารถนำความรู้ที่ได้รับกลับไปประยุกต์ใช้ในไร่นาของตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาสู่เกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ กทท. จึงจัดให้มีการสัมมนาเพื่อทบทวนการดำเนินงานโครงการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและสร้างความเข้าใจร่วมกันในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างความร่วมมือที่ดีในการขับเคลื่อนงานภาคการเกษตร

๒. เปิดการสัมมนา โดย ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายธีระ วงษ์เจริญ) สาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

รัฐบาลได้ประกาศยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีฐานคิดจากสถานการณ์และแนวโน้มที่เกิดขึ้นในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการในภาครัฐ โดยสถานการณ์ในภาคการเกษตรที่ยังพบว่ามีประสิทธิภาพการผลิตที่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สถานะแรงงานไม่สอดคล้องกับการขับเคลื่อน และยังมีส่วนเกี่ยวเนื่องไปถึงการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับสถานการณ์โลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดความท้าทายในการพัฒนาในทุกมิติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เรา จะต้องมีความรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อจะสามารถขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

รัฐได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การสร้างขีดความสามารถด้านการแข่งขัน ซึ่งหากพิจารณาในเนื้อหาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า การสร้างขีดความสามารถด้านการแข่งขันจะกระทำบนพื้นฐานแนวคิดโดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิต อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และจุดเด่นของภูมิโนทัศน์ เพื่อปรับ เปลี่ยน ปูทางสู่ออนาคตให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคน โดยกำหนดเป็นประเด็นสำคัญในภาคเกษตรไว้ได้แก่ การเกษตรสร้างมูลค่า ให้ความสำคัญเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตของเกษตรกรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูปและเกษตรอัจฉริยะ และยังมีประเด็นสำคัญของการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในยุทธศาสตร์อื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการผลิตในภาคการเกษตร เช่น ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพ

ชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม การส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การปรับตัวเพื่อลดการสูญเสียจากภัยธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งขณะนี้ส่วนราชการทั้งหมดจะต้องเร่งจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละส่วนราชการ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่ได้ประกาศไปแล้ว รวมถึงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่อยู่ระหว่างทำแผนปฏิบัติการดังกล่าวด้วย

๓. บรรยายพิเศษ เรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราช โดยที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายธีระ วงษ์เจริญ) แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

การพัฒนาภาคเกษตรที่ผ่านมา มุ่งเน้นที่การส่งเสริมการผลิตเชิงพาณิชย์เป็นหลัก มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด เพื่อให้มีผลผลิตตอบแทนสูงสุด โดยไม่คำนึงถึงสมดุลธรรมชาติ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมในปัจจุบันประสบปัญหาสารพิษตกค้างจำนวนมาก เกิดผลกระทบในหลายมิติ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาด้านสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค ปัญหาด้านเศรษฐกิจเกษตรกรรมมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากการใช้สารเคมี ไม่เพียงเท่านั้นเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นระบบการเกษตรที่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอกเป็นหลักทำให้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรไทยลดลง

หลายภาคส่วนเริ่มตระหนักถึงปัญหาการพัฒนาการเกษตรดังกล่าว ทำให้กระแสของเกษตรกรรมทางเลือก หรือเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งเป็นระบบการเกษตรที่คำนึงถึงสมดุลสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงทางอาหาร ถูกขยายผลในวงกว้าง แม้ว่าปัจจุบันนี้การทำเกษตรกรรมยั่งยืนจะมีสัดส่วนของพื้นที่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับพื้นที่การเกษตรเชิงเดี่ยว แต่มิซ้อพิสูจน์เชิงประจักษ์เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ว่าระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นทางเลือกเดียวที่จะนำพาเกษตรกรไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ จึงได้กำหนดเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ๕ ล้านไร่ ในปี ๒๕๖๔ โดยจะให้การสนับสนุนเกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากเดิมไปสู่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น เกษตรธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ หรืออื่นๆ โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ได้เสนอให้มีการขับเคลื่อนนโยบายจากฐานรากขึ้นไป เพื่อให้รู้ถึงปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่และแต่ละภาคส่วน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายในการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ระดมความคิดเห็นการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา และเสนอปัญหา/อุปสรรครวมถึงแนวทางแก้ไข โดย นายพิเชษฐ โคนิด้วงศ์

	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
นโยบาย	<ol style="list-style-type: none"> ขาดการสนับสนุนศูนย์ปราชญ์ให้เป็นศูนย์เรียนรู้อย่างแท้จริง ขาดการเชื่อมโยงการดำเนินงานของศูนย์ปราชญ์ฯ กับโครงการสำคัญของภาครัฐ ขาดการบูรณาการของหน่วยงาน ทั้งในกระทรวงเกษตรฯ และนอกกระทรวงเกษตรฯ ร่วมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ขาดกลไกการจัดการเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในรูปแบบของเครือข่าย/กลุ่ม/ตัวแทนที่เป็นรูปธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> จัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นของศูนย์ปราชญ์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จัดตั้งหรือเลือกตั้งคณะกรรมการของ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นกลไกในกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนให้เป็นทิศทางเดียวกัน ใช้การมีส่วนร่วมของศูนย์ปราชญ์และส่วนราชการ ในการกำหนดแผนปฏิบัติงาน ควรมีงานวิจัยองค์ความรู้ต่าง ๆ และเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวให้ศูนย์เครือข่าย

	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
		<p>ปราชญ์ชาวบ้าน</p> <p>5) ภาครัฐควรมีความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อน</p> <p>6) ควรสนับสนุนศูนย์ปราชญ์ให้เป็นศูนย์เรียนรู้อย่างแท้จริง</p>
งบประมาณ	<p>1) ความพอเพียงของงบประมาณสนับสนุนการฝึกอบรม</p> <p>2) ให้มีงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ฯ</p> <p>3) งบประมาณในการติดตามเกษตรกรน้อยเกินไป</p>	<p>1) ควรเพิ่มงบประมาณในการสำหรับติดตามประเมินผลให้มากขึ้น เนื่องจากระยะทางการเดินทางไปหาเกษตรกรค่อนข้างไกล</p> <p>2) จัดสรรงบประมาณสำหรับพัฒนาปรับปรุงศูนย์ปราชญ์ ให้มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น</p>
การอบรมเกษตรกร	<p>1) เกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมมาแล้ว ไม่สามารถอบรมซ้ำได้</p> <p>2) ความเข้าใจ ความตั้งใจของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม</p> <p>3) การติดตามเกษตรกรควรทำอย่างต่อเนื่อง</p> <p>4) เกษตรกรในพื้นที่ที่มีอายุมากแต่โครงการไม่เปิดโอกาสให้ฝึกอบรมความรู้เยาวชนได้ เนื่องจากติดขัดข้อระเบียบของโครงการ</p>	<p>1) ให้เกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมซ้ำได้ในศูนย์อื่นๆ ที่มีอยู่ต่อยอดซึ่งควรร่วมกันกำหนดเงื่อนไขในภายหลัง เช่น ต้องเป็นศูนย์ที่มีองค์ความรู้แตกต่างจากศูนย์เดิม หรือกำหนดหลักสูตรใหม่</p> <p>2) เปิดโอกาสให้เยาวชน ลูกหลานอบรมในศูนย์ปราชญ์ได้</p>
ภาครัฐ	<p>1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่เข้าใจวิธีการทำงานของศูนย์ปราชญ์ฯ</p> <p>2) ระเบียบการเบิกจ่ายมีความซับซ้อน เจ้าหน้าที่จังหวัดไม่อธิบายและไม่อำนวยความสะดวก</p> <p>- การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรและสหกรณ์จังหวัด มีความล่าช้าอย่างมาก ไม่เป็นไปตามที่กำหนดจึงเกิดผลกระทบต่อดำเนินงานของศูนย์ปราชญ์</p> <p>- ภาครัฐให้ความช่วยเหลือไม่จริงจัง ทั้งทางด้านองค์ความรู้และงบประมาณ</p>	<p>1) ส่วนราชการควรปรับการทำงานให้เป็นระบบ One Stop Service เพื่อความสะดวกรวดเร็ว</p> <p>2) ข้าราชการที่ดูแลโครงการศูนย์ปราชญ์ และระดับนโยบาย ควรผ่านการอบรมจากศูนย์ปราชญ์ เพื่อให้เกิดเข้าใจและทราบถึงหลักการวิธีการ การเคลื่อนงานของศูนย์ปราชญ์ ก่อนจะเข้ามาบริหารโครงการ</p>
ชุมชน	<p>- ความเข้าใจ/การรับรู้ของชุมชนรอบข้างเกี่ยวกับศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านและเกษตรกรรายย่อย</p>	<p>- ภาครัฐควรหาต้นแบบความสำเร็จของแต่ละพื้นที่ และเผยแพร่เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนทั่วไป</p>
องค์ความรู้	<p>- องค์ความรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง</p>	<p>- เสนอให้ กนท. ถอดบทเรียนองค์ความรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและการเผยแพร่อย่างน่าเชื่อถือ</p>

๕. แบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นแนวทางการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ตามศาสตร์พระราชา โดย นายพิเชษฐ โคนิด้วงค์ มีข้อเสนอ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ (เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ลำปาง)

ปัญหาอุปสรรค

๑. นโยบายในการส่งเสริมการเกษตร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีความอ่อนแอทั้งระหว่างเกษตรกรรมยั่งยืน และการเกษตรแบบเคมี
๒. ปัญหาระบบการเมืองและผลประโยชน์
๓. นโยบายเกษตรกรรมยั่งยืน ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งแตกต่างจากนโยบายการเกษตรที่ใช้สารเคมี

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีคณะกรรมการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน
๒. ควรมีมาตรการจูงใจ สนับสนุน ให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
๓. งบประมาณและโครงการในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ควรต่อเนื่อง
๔. ควรมีหน่วยงานกลางในการร่วมขับเคลื่อน เช่น มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน
๕. ส่งเสริมโดยเริ่มจากจุดเล็ก แบ่งพื้นที่เริ่มปรับเปลี่ยน
๖. กระทรวงกำหนดนโยบายการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
๗. นโยบายสนับสนุนด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรที่หันมาทำเกษตรกรรมยั่งยืน
๘. สร้างธรรมาณูข้อตกลงร่วมของศูนย์ปราชญ์ภาคเหนือในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ภาคเหนือ

กลุ่มที่ ๒ (เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน)

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- ๑.๑ ยกระดับกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน ให้มีอำนาจหน้าที่เทียบเท่าส่วนราชการระดับกรม
- ๑.๒ สร้างกลไก “เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน” ระดับภูมิภาคและระดับประเทศในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน
- ๑.๓ การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ที่เป็นพื้นที่ของรัฐก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๕

๒. กระบวนการขับเคลื่อน

๒.๑ กลุ่มเป้าหมาย

- ๒.๑.๑ เกษตรกรเคยได้รับการอบรมมาแล้ว
 - ให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอบรมขยายผล / สร้างเครือข่าย
- ๒.๑.๒ เกษตรกรที่ยังไม่เคยได้รับการอบรม
 - ให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน

๒.๒ หลักสูตร

- ๒.๒.๑ หลักสูตรพื้นที่ฐาน กนท.และตัวแทนจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันกำหนดกรอบ/แนวทางหลักสูตร

๒.๒.๒ **หลักสูตรต่อยอด/เมนูทางเลือก** เป็นหลักสูตรวิชาเฉพาะพื้นที่ตามความ
ถนัด/เหมาะสม

๒.๓ การติดตามและสนับสนุน

๒.๓.๑ สนับสนุนให้มีแผนงาน/โครงการ/เมนูอาชีพ ตามความต้องการ/ความ
จำเป็นของเกษตรกร

๒.๓.๒ สร้างกลไกการติดตามและสนับสนุนโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๔ การเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย ระหว่างเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค
ประชาสังคม สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา

กลุ่มที่ ๓ (เพชรบูรณ์ ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์)

๑. การขยายพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน (เป้าหมายก่อนการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมยั่งยืนใน
พื้นที่) ดังนี้

จังหวัด	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	จำนวนเกษตรกร (คน)
เพชรบูรณ์	๗,๐๐๐	๗๐๐
ตาก	๕,๐๐๐	๓๐๐
สุโขทัย	๓,๐๐๐	๔๐๐
อุตรดิตถ์	๑,๐๐๐	๑๐๐
รวมทั้งสิ้น	๑๖,๐๐๐	๑,๕๐๐

๒. รูปแบบการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

๒.๑ ประสานงานเครือข่ายในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น ราษฎร
ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ต่างๆ (กำหนดสถานที่ กิจกรรม เวลา ในการ
ขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่)

๒.๒ มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย องค์กรต่าง ๆ (บ้าน วัด โรงเรียน
และกลุ่มผู้นำชุมชน

๒.๓ กำหนดแผนงาน ต่างๆ ในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่เป้าหมาย

๒.๔ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่วมกัน โดยให้มีตัวแทนจากศูนย์เครือข่ายราษฎร
ชาวบ้าน ภาคเอกชน ภาครัฐ ฯลฯ

๒.๕ จัดทำ Km (Knowledge Management) ในพื้นที่

๒.๖ จัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน

กลุ่มที่ ๔ (อุทัยธานี กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร)

ปัญหาอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ร่วมกันพบว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไม่หันมาทำการเกษตร
แบบยั่งยืน คือ “ปัญหาหนี้สิน”

แนวทางแก้ไขปัญหา

๑. **ท้าวจริง** ศูนย์เครือข่ายราษฎรชาวบ้านจะต้องค้นหาเกษตรกรที่มีความต้องการหันมาทำ
การเกษตรกรรมแบบยั่งยืน โดยความสมัครใจ โดยมีวิธีในการค้นหา ดังนี้

- กรณีที่ตัวแทนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ได้มีโอกาสไปแนะนำตัวเอง หรือนำเสนอในเวทีต่าง ๆ ควรนำเสนอตัวเองในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน นำเสนอตัวเองผ่านสื่อ social media ให้มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เนื่องจากปัจจุบันคนส่วนใหญ่รับข่าวสารจากสื่อ social media
- ภาครัฐช่วยทำสื่อประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ช่องทางต่าง ๆ เพื่อเป็นการจุดกระแสสังคมอีกช่องทางหนึ่ง

๒. ทาความช่วยเหลือ

- แนะนำช่องทางในการขอรับการช่วยเหลือเบื้องต้นที่หน่วยงานภาครัฐมีให้ เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำของ ธกส. บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ฯลฯ เพื่อเป็นการผ่อนคลายความกังวลของเกษตรกร
- ค้นหาต้นแบบเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จที่ปลดภาระหนี้สินได้จากการทำเกษตรกรรมยั่งยืน และถ่ายทอดผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ
- ศูนย์เครือข่ายฯ ควรเพิ่มหลักสูตรการให้ความรู้ทางด้านการบริหารการเงินให้แก่เกษตรกร

๓. ช้ำเสริม

- ควรติดตามเกษตรกรที่ผ่านการอบรมอย่างใกล้ชิด โดยหากเกษตรกรทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ หรือติดขัดปัญหา ให้กลับมาเรียนรู้ครั้งที่ศูนย์ฯ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่ประสบ
- ให้ชุดความรู้ใหม่ๆ แก่เกษตรกร เพื่อเป็นการพัฒนาและต่อยอดต่อไป

สรุปผลความพึงพอใจ

สรุปผลความพึงพอใจการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”

การวัดความพึงพอใจการเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา” ได้ทำการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมสัมมนาที่มีต่อการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา จำนวน ๑๖๕ คน ใน ๔ ภูมิภาค แบ่ง ข้อมูลเป็น ๓ ส่วน คือ

- ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม
- ความคิดเห็นต่อการสัมมนา
- ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผลการสำรวจมีดังนี้

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

๑) เพศ ผู้เข้าร่วมสัมมนาสวนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๑ และเป็นหญิง จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙

๒) อายุ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีอายุมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕ รองลงมามีอายุระหว่าง ๕๖ - ๖๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๔ อายุระหว่าง ๕๑ - ๕๕ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒ อายุระหว่าง ๔๖ - ๕๐ ปี จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ อายุระหว่าง ๔๑ - ๔๕ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ อายุระหว่าง ๓๖ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓ อายุระหว่าง ๓๑ - ๓๕ ปี จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๕ และมีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔

๓) ประสบการณ์การทำงานเกษตร ผู้เข้าร่วมสัมมนามีประสบการณ์การทำงานเกษตร ๑๐ - ๒๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๑ มากกว่า ๓๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓ ต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒ และระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔

๔) การศึกษา ผู้เข้าร่วมสัมมนาสวนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐ รองลงมามีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ ปริญญาโท จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙ และมีการศึกษาปริญญาเอกน้อยที่สุด จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๖

ความคิดเห็นต่อการสัมมนา

ผลการวัดระดับความพึงพอใจต่อการจัดสัมมนาของผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๑๖๕ คน โดยทำการสำรวจ ความพึงพอใจใน ๕ ด้าน คือ ด้านกระบวนการ ด้านวิทยากร ด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านคุณภาพ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการสัมมนา ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๕ หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๐ โดยด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๓

๑) **ด้านกระบวนการ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านกระบวนการของการจัดสัมมนา อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ โดยกระบวนการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การแจ้งรายละเอียดการสัมมนาอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ รองลงมาการกำหนดรูปแบบ/กิจกรรม อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๘

๒) **ด้านวิทยากร** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านวิทยากรของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๘ โดยด้านวิทยากรที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความรอบรู้ในหัวข้อวิชาของวิทยากรอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๒ รองลงมาการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชา

เหมาะสมอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ วิทยากรมีเทคนิค/วิธีการในการถ่ายทอดให้เข้าใจง่ายอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ สื่อ/อุปกรณ์ประกอบการสอนเหมาะสมอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ และเอกสารประกอบการสอนครบถ้วน ชัดเจน ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๑

๓) **ด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๓ โดยด้านเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ที่กระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๖๐ รองลงมา กิริยามารยาท การแต่งกายเหมาะสม อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๘ และการให้ข้อมูลการจัดสัมมนาที่ครบถ้วน ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๑

๔) **ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๙ โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ขนาดห้องเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๓ รองลงมาจัดห้องเหมาะสมกับหัวข้อการสอนอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๒ อาหารและเครื่องดื่มเหมาะสม อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ และความสะดวกในการเดินทาง ได้น้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๒๙

๕) **ด้านคุณภาพ** ผลการวัดระดับความพึงพอใจด้านคุณภาพของการจัดสัมมนาอยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๕๘ โดยด้านคุณภาพที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความคุ้มค่าของการสัมมนา อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๗ รองลงมาความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ เนื้อหาหลักสูตรเป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๔๒ และความสอดคล้องของเนื้อหาหลักสูตรกับความต้องการน้อยที่สุด อยู่ในระดับพอใจมาก ด้วยค่าเฉลี่ย ๔.๓๖

ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดสัมมนา พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน ๑๕๙ คน เห็นว่าเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๔ และไม่เหมาะสม จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

จากผลการสอบถาม พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จำนวน ๑๖๕ คน โดยมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ คือ ควรจัดสัมมนาให้ต่อเนื่องทุกปี โดยหมุนเวียนจังหวัดในการจัด และเพิ่มระยะเวลาในการสัมมนา รวมถึงให้แต่ละศูนย์นำผลงานดีเด่นของศูนย์มานำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน ทั้งนี้ควรนำข้อเสนอแนะและข้อสรุปต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมมนาไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ภาพบรรยากาศ

และรายชื่อ

ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ประมวลภาพการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา”
ระหว่างวันที่ ๕-๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ ชุมพรคานาน่า รีสอร์ท อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

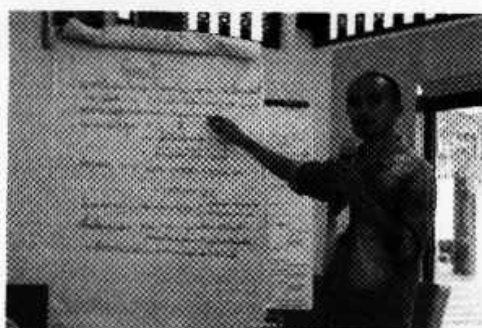
ประมวลภาพการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมน้ำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ประมวลภาพการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓
ณ พิพิธภัณฑการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

ประมวลภาพการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านท่าป่าเป่า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท จังหวัดชุมพร

วันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑	นายธีระ วงษ์เจริญ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ.	ทปช.รมช.วิวัฒน์
๒	นางสาวไพรินทร์ ผลตระกูล	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ.	นักวิชาการเกษตร ปฏิบัติการ
๓	นางสาวกัลยา สำอางค์	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโป่งแรด	จันทบุรี	วิทยากร
๔	นายวรยุทธ บุญมี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	ผอ.กนท.
๕	นางค่านิง เปี่ยมสอาด	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ ชำนาญการพิเศษ
๖	นางสาวรัชดาภรณ์ อินทรวีเชียร	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๗	นายสุรโกศล ศรีเอี่ยม	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๘	นายอนันัฐกร ตีลา	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักจัดการงานทั่วไป ปฏิบัติการ
๙	นางสาวกรรรัตน์ ลอยวัน	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิทยาศาสตร์
๑๐	นายสิโรจ โภคะสุวรรณ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จ.บริหารงานทั่วไป
๑๑	นางสาวพนิดา เสงเจริญ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จ.วิเคราะห์
๑๒	นางสาวกณันท์ ทองรัตน์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จ.วิเคราะห์
๑๓	นายธนากร บุญมั่ง	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จ.วิเคราะห์
๑๔	นายสุทีป สุธาประดิษฐ์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร	ชุมพร	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท จังหวัดชุมพร

วันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑๕	นางนงลักษณ์ ตันสกุล	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร	ชุมพร	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๑๖	นางปิยนุช อุทธยามณี	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร	ชุมพร	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๑๗	นางมัลลิกา วิเชียรนท	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร	ชุมพร	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๑๘	นายตฤณพ มหมา	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร	ชุมพร	เจ้าหน้าที่ โครงการฯ
๑๙	นายอักระ ธิติถาวร	ศูนย์เรียนรู้รูปคู่สัตว์อินทรี (การเลี้ยงแพะนม)	ภูเก็ต	ปราชญ์
๒๐	นายชลอ การะเกด	ศูนย์เรียนรู้รูปคู่สัตว์อินทรี (การเลี้ยงแพะนม)	ภูเก็ต	วิทยากร
๒๑	นางอภรม เมืองปาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านสวนคุณาติน	สตูล	ปราชญ์
๒๒	นางสาวอริศรา ยินยง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านสวนคุณาติน	สตูล	วิทยากร
๒๓	นางจำเนียร กาญจนพรหม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหน้าควาย	ตรัง	ปราชญ์
๒๔	นายวิรัตน์ กาญจนพรหม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหน้าควาย	ตรัง	วิทยากร
๒๕	นายโกศล สุขเกษม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงยกระดับชุมชน บ้านคลองเสียว	สุราษฎร์ธานี	ปราชญ์
๒๖	นางพิมพ์ดี โกละกะ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงยกระดับชุมชน บ้านคลองเสียว	สุราษฎร์ธานี	วิทยากร
๒๗	นางสังวาลย์ พิมพ์รัตน์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบ บ้านพะงัน	ชุมพร	ปราชญ์
๒๘	นางอดิศาสินี แก้วนวล	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบ บ้านพะงัน	ชุมพร	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท จังหวัดชุมพร

วันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๒๙	นายสันติสุข แก้วคง	ศูนย์เรียนรู้เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง	นราธิวาส	ปราชญ์
๓๐	นายสมาน ผ่านพรม	ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสาน	นราธิวาส	ปราชญ์
๓๑	นายอับดุลรอแม เจ๊ะยี่	ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ	นราธิวาส	ปราชญ์
๓๒	นายประมูล จรุงการ	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านสวนลุงมูล	พังงา	ปราชญ์
๓๓	นายจตุพงต์ เกตุรักษ์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านสวนลุงมูล	พังงา	วิทยากร
๓๔	นายแดง มีแสง	ศูนย์เรียนรู้การเกษตรผสมผสาน บ้านม่วงกลาง (สวนลุงแดง)	ระนอง	ปราชญ์
๓๕	นายธรรมรักษ์ ตรีเพชร	ศูนย์เรียนรู้การเกษตรผสมผสาน บ้านม่วงกลาง (สวนลุงแดง)	ระนอง	วิทยากร
๓๖	นางสาวสุชัญญา นามาศ สุชาพันธ์	ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเขาตื้น	กระบี่	ปราชญ์
๓๗	นายสมพงศ์ ห้วนแจ่ม	ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเขาตื้น	กระบี่	วิทยากร
๓๘	นายสงวน มงคลศรีพันธ์	ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเขากลม	กระบี่	ปราชญ์
๓๙	นางบัณฑิตา มงคลศรีพันธ์	ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเขากลม	กระบี่	วิทยากร
๔๐	นายวิรัตน์ ตรีโชติ	ศูนย์เกษตรกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนคีรีวง	นครศรีธรรมราช	ปราชญ์
๔๑	นายวิสัย เพ็ชรรัตน์	ศูนย์เกษตรกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนคีรีวง	นครศรีธรรมราช	วิทยากร
๔๒	นายมน โชนานาญกิจ	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรธรรมชาติ	นครศรีธรรมราช	ปราชญ์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท จังหวัดชุมพร

วันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๔๓	นายพลเทพ สวัสดิสาร	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรธรรมชาติ	นครศรีธรรมราช	วิทยากร
๔๔	นางรุ่งไพลิน รอดบุญ	ศูนย์เรียนรู้คุ่มตาหนุ่ย	นครศรีธรรมราช	ปราชญ์
๔๕	นางฐานิตนันท์ งามณี	ศูนย์เรียนรู้คุ่มตาหนุ่ย	นครศรีธรรมราช	วิทยากร
๔๖	พระอธิการเสรี คุเวสโก	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติวัดป่ายาง	นครศรีธรรมราช	ปราชญ์
๔๗	นายธรรมชาติ บุญจันทร์แก้ว	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติวัดป่ายาง	นครศรีธรรมราช	วิทยากร
๔๘	ดาบตำรวจนิรันดร์ พิมล	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติทุ่งสง	นครศรีธรรมราช	ปราชญ์
๔๙	นางวรรณมา ธรรมณี	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติทุ่งสง	นครศรีธรรมราช	วิทยากร
๕๐	นายจิราพจน์ พรหมยานนท์	ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาเกษตรกรชัยบุรี	พัทลุง	ปราชญ์
๕๑	นายกิจจาทร ศรทอง	ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาเกษตรกรชัยบุรี	พัทลุง	วิทยากร
๕๒	นายชานนท์ เจะหะมะ	ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลวังพญา	ยะลา	ปราชญ์
๕๓	นายริฟอาร์ท มานะ	ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลวังพญา	ยะลา	วิทยากร
๕๔	นายภานุ พิทักษ์เผ่า	ศูนย์เรียนรู้คุณธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง	สงขลา	ปราชญ์
๕๕	นางสาวอ่อนอนา รัตนะ	ศูนย์เรียนรู้คุณธรรมเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง	สงขลา	วิทยากร
๕๖	นายอภิวัฒน์ หมดหลี	ศูนย์การเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทย เกษตรธรรมชาติธาตุ ๔	สงขลา	ปราชญ์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท จังหวัดชุมพร

วันที่ ๕ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๕๗	นายณัฐพัชร อภิชาติรัตนกุล	ศูนย์การเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทย เกษตรธรรมชาติธาตุ ๔	สงขลา	วิทยากร
๕๘	นางรดา มีบุญ	ศูนย์กิจกรรมไทยบ้านภูลิตา	สงขลา	ปราชญ์
๕๙	นายสนธิกาญจน์ วิโสสงคราม	ศูนย์กิจกรรมไทยบ้านภูลิตา	สงขลา	วิทยากร
๖๐	นางพัชรีย์ ไชติรัตน์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน บ้านป่าศรี	ปัตตานี	ปราชญ์
๖๑	นายวิโรจน์ หุ่นประดิษฐ์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน บ้านป่าศรี	ปัตตานี	วิทยากร
๖๒	นางสาวนภาพร สละชีว	ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติวัดป่ายาง	ชุมพร	เกษตรกร
๖๓	นางพรพิรุณ ชลสาคร	ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติวัดป่ายาง	ชุมพร	เกษตรกร
๖๔	นายชัชวาลย์ ชูคอ	ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติวัดป่ายาง	พัทลุง	เกษตรกร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ความศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑	นายธีระ วงษ์เจริญ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ.	ทปช.รมช.วิวัฒน์
๒	นางสาวไพรินทร์ ผลตระกูล	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ.	นักวิชาการเกษตร ปฏิบัติการ
๓	นางสาวกัญญา สำอาง	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโป่งแรด	จันทบุรี	วิทยากร
๔	นายพิเชษฐ โตนิตวงค์	ธรรมะธุรกิจ	ฉะเชิงเทรา	วิทยากร
๕	นายธนารักษ์ ราโช			คณะที่ปรึกษา รมช.
๖	ว่าที่ร้อยโท ปุณณกิจ เชาว์น้อย	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริม และพัฒนาธุรกิจสหกรณ์
๗	นายวรยุทธ บุญมี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	ผอ.กนท.
๘	นางคำนิง เปี่ยมสอาด	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญ การพิเศษ
๙	นายบรรเจ็ด จีระคีมี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๑๐	น.ส.สุทธินาฏ ภูกันก่อง	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๑๑	นายชัยสิทธิ์ ล้อมวงษ์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๑๒	น.ส.ปัญญาพร แก้วแคน	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ปฏิบัติการ
๑๓	นายธนัท ศิริเอาทารย์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จนท.ระบบงาน คอมพิวเตอร์
๑๔	นายสมภพ พันธุ์สุวรรณ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จนท.บริหารงานทั่วไป
๑๕	น.ส.เบญจวิสา อชินธรางกูร	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จนท.วิเคราะห์ฯ
๑๖	น.ส.เจนจิรา ลัดดาวารกรณ์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและ เกษตรกรรมยั่งยืน	สป.กษ.	จนท.วิเคราะห์ฯ
๑๗	นางวิไลวรรณ ภายมาต	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๑๘	นางสาวอัมพรพรรณ อภีร์กษากา	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญ การพิเศษ
๑๙	นายปิยะราช พรหมณะ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	จนท.วิเคราะห์ฯ
๒๐	นางสุจิตตา ชันทอง	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	จนท.วิเคราะห์ฯ

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๒๑	นางสาวศิริประภา ภูน้ำดี	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี
๒๒	นางนิจอญาน์ ฤทธิรงค์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	เจ้าพนักงานธุรการ ชำนาญงาน
๒๓	นางสาวพัชรภรณ์ มูลคำ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	เจ้าพนักงานการเงินและ บัญชีชำนาญงาน
๒๔	นางสมจิต ภูจอมจิตร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๒๕	นายจันทน์ที ประทุมภา	เกษตรผสมผสานโนนวัง-บุรพา	นครราชสีมา	ปราชญ์
๒๖	นางดวงจันทร์ จำปามูล	เกษตรผสมผสานโนนวัง-บุรพา	นครราชสีมา	วิทยากร
๒๗	นายธีระชาติ ปลาทอง	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตามรอยพ่อ	อุบลราชธานี	ปราชญ์
๒๘	นายสุทธิชัย จันทรเนตร	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตามรอยพ่อ	อุบลราชธานี	วิทยากร
๒๙	นายแผนผา คงนาวัง	บุญนิยมสิกขาหินผาฟ้าน้ำ	ชัยภูมิ	ปราชญ์
๓๐	นายประเวทย์ งามผ่อง	บุญนิยมสิกขาหินผาฟ้าน้ำ	ชัยภูมิ	วิทยากร
๓๑	นายบุญชิต สมัดละ	สวนอุษา	ชัยภูมิ	ปราชญ์
๓๒	นายอภิสิทธิ์ ซอเข้มกลาง	สวนอุษา	ชัยภูมิ	วิทยากร
๓๓	น.ส.มรรณพณา สะดาแ่น	ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดเลย	เลย	ปราชญ์
๓๔	นางบรรจง แสงประณีต	ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดเลย	เลย	วิทยากร
๓๕	นางเนตรนภา แก้วปิ่นตา	ปราชญ์ชาวบ้านบ้านน้ำพุ	เลย	วิทยากร
๓๖	นางบุตสร่า พุททะ	ปราชญ์ชาวบ้านบ้านน้ำพุ	เลย	วิทยากร
๓๗	นายปรีชา ทองอู่	ปราชญ์ชาวบ้านไทยเกษตร	เลย	ปราชญ์
๓๘	นางอุไรวรรณ ทองอู่	ปราชญ์ชาวบ้านไทยเกษตร	เลย	วิทยากร
๓๙	ร.ต.ท.ชัยศักดิ์ พิทักษ์	มหาวิทยาลัยชุมชนบ้านเดื่อ	หนองคาย	วิทยากร
๔๐	ร.ต.สาคร ศรีวิชา	มหาวิทยาลัยชุมชนบ้านเดื่อ	หนองคาย	วิทยากร
๔๑	นายไพรัตน์ ชินศรี	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์	บุรีรัมย์	ปราชญ์
๔๒	นายสุพรม แวงกุดเรือ	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์	บุรีรัมย์	วิทยากร
๔๓	นายคำเตื่อง ภาษี	สถาบันพื้นฟูภูมิปัญญาไท	บุรีรัมย์	ปราชญ์
๔๔	นายศักดิ์รินทร์ ภาษี	สถาบันพื้นฟูภูมิปัญญาไท	บุรีรัมย์	วิทยากร
๔๕	นายวีระ สิทธิสาร	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีด้อย	บุรีรัมย์	วิทยากร
๔๖	นางสาวคำปน ร้อยศรี	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีด้อย	บุรีรัมย์	วิทยากร
๔๗	นายนิยม จิตระดิษฐ์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสินสุวรรณ	สุรินทร์	ปราชญ์
๔๘	นางจิตรลดา นิลนนท์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสินสุวรรณ	สุรินทร์	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริบาว จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๔๙	น.ส.เอี่ยม ภูสูง	บุญนิยมสุรินทร์อโคก	สุรินทร์	ปราชญ์
๕๐	นายบรรชิต ภาษาสุข	บุญนิยมสุรินทร์อโคก	สุรินทร์	วิทยากร
๕๑	นายโกศล หมายทอง	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านมะเมียง	สุรินทร์	ปราชญ์
๕๒	นายเฉลียว สองงาม	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านมะเมียง	สุรินทร์	วิทยากร
๕๓	นายอภิวัฒน์ ชาวสวน	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านสวาย	สุรินทร์	ปราชญ์
๕๔	นายวิทย์ สุขจิตร	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านสวาย	สุรินทร์	วิทยากร
๕๕	พระครูพิสิฐรัตนคุณ	ศูนย์ทับทิมนิมิต	สุรินทร์	ปราชญ์
๕๖	นางละม้าย คำใบ	ศูนย์ทับทิมนิมิต	สุรินทร์	วิทยากร
๕๗	นายสันต์ ชัยลา	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านดงบัง	ขอนแก่น	วิทยากร
๕๘	นางประมวน สูงแข็ง	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านบ้านดงบัง	ขอนแก่น	วิทยากร
๕๙	นายสุรพงษ์ คำน้าย	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านบ้านโนนพริก	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๐	นางจินดา คำน้าย	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านบ้านโนนพริก	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๑	นายหูกาล วิคุณละพันธ์	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านโนนสวรรค์	ขอนแก่น	ปราชญ์
๖๒	นายพรชัย มานาง	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านโนนสวรรค์	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๓	นายกวี ทุมภา	ศูนย์เรียนรู้พื้นที่ฟูเกษตรพื้นบ้านอำเภอแวงน้อย	ขอนแก่น	ปราชญ์
๖๔	นางสุนิจ กระจยอม	ศูนย์เรียนรู้พื้นที่ฟูเกษตรพื้นบ้านอำเภอแวงน้อย	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๕	นายทินกร ปาโท	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติบ้านบุญ	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๖	นายประสิทธิ์ วงษ์โพย	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติบ้านบุญ	ขอนแก่น	วิทยากร
๖๗	นายประยงค์ บุญทอง	ปราชญ์ชาวบ้านโคกเจริญ	อำนาจเจริญ	ปราชญ์
๖๘	น.ส.พิมพ์ใจ หงษ์คำจันทร์	ปราชญ์ชาวบ้านโคกเจริญ	อำนาจเจริญ	วิทยากร
๖๙	นายบุญหลาย กัลยา	มหาวิทยาลัยชีวิตแบบยั่งยืน	อำนาจเจริญ	ปราชญ์
๗๐	นางจุฑารัตน์ สุวะศรี	กสิกรรมฟ้าห่วน-คนสื่อ	อำนาจเจริญ	วิทยากร
๗๑	นายวิระพล กมลรัตน์	กสิกรรมไร้สารพิษ(สวนล่างฝั้น)	อำนาจเจริญ	ปราชญ์
๗๒	นายกันตภณ ไข้บุรี	กสิกรรมไร้สารพิษ(สวนล่างฝั้น)	อำนาจเจริญ	วิทยากร
๗๓	นายทูลจิตต์ กาลพัฒน์	เกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลภูเงิน	ศรีสะเกษ	ปราชญ์
๗๔	นายพนมเดช เทียนทอง	เกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลภูเงิน	ศรีสะเกษ	วิทยากร
๗๕	นายสมาน พันธุ์วิไล	วิสาหกิจชุมชนตำบลละทาย	ศรีสะเกษ	ปราชญ์
๗๖	นายบุญส่ง มาตขาว	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนายบุญส่ง	ยโสธร	ปราชญ์
๗๗	นายเริ่ม ชูรัตน์	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนายบุญส่ง	ยโสธร	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมน้ำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๗๘	นายสุทิน จันทขาว	กิจกรรมธรรมชาติศรีโสธรพัฒนา	ยโสธร	ปราชญ์
๗๙	นายประดิษฐ์ สมานทอง	กิจกรรมธรรมชาติศรีโสธรพัฒนา	ยโสธร	วิทยากร
๘๐	นายนิคม เพชรผา	กิจกรรมธรรมชาติยโสธร	ยโสธร	ปราชญ์
๘๑	นายนิมิตร ทักโลวา	ศูนย์เรียนรู้นุรักษ์ดินและน้ำ	อุดรธานี	ปราชญ์
๘๒	นางหอมพล ทักโลวา	ศูนย์เรียนรู้นุรักษ์ดินและน้ำ	อุดรธานี	วิทยากร
๘๓	นายอดิสร เหล่าสะพาน	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจ บ้านดอนมัน	มหาสารคาม	ปราชญ์
๘๔	นายคมสันต์ นาสุริวงศ์	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจ บ้านดอนมัน	มหาสารคาม	วิทยากร
๘๕	นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์	ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืน	มหาสารคาม	ปราชญ์
๘๖	นายสนธิ เหล่าวงษ์	ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืน	มหาสารคาม	วิทยากร
๘๗	นายฤทธิเดช ศรีเนตรภักดิ์	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านศรีเนตรพัฒนา	มหาสารคาม	ปราชญ์
๘๘	นายอุดม พิมพ์า	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านศรีเนตรพัฒนา	มหาสารคาม	วิทยากร
๘๙	นายล้วน กุลแก้ว	ศูนย์คุณธรรมนำชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง	มหาสารคาม	ปราชญ์
๙๐	นายอุเทน บิดสาโก	ศูนย์คุณธรรมนำชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง	มหาสารคาม	วิทยากร
๙๑	นายบรรจง แสนยะมูล	ศูนย์ไร่นาสวนผสมเกษตรทฤษฎีใหม่	มหาสารคาม	ปราชญ์
๙๒	นางละมัย แสนยะมูล	ศูนย์ไร่นาสวนผสมเกษตรทฤษฎีใหม่	มหาสารคาม	วิทยากร
๙๓	นายวิรัช สวัสดิ์	ปราชญ์ชาวบ้าน อ.ปทุมรัตน์	ร้อยเอ็ด	ปราชญ์
๙๔	น.ส.อภิสร บัวศรี	ปราชญ์ชาวบ้าน อ.ปทุมรัตน์	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๙๕	นายหนูทัศน์ คำแพง	ปราชญ์นายหนูทัศน์ คำแพง	ร้อยเอ็ด	ปราชญ์
๙๖	น.ส.นิภาภรณ์ สิงคะกุล	ปราชญ์นายหนูทัศน์ คำแพง	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๙๗	นายสากล นารี	ปราชญ์นายแสวง มะโนลัย	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๙๘	นางวิมลลักษณ์ ไขยหานาม	ปราชญ์ชาวบ้านดอนแดง	ร้อยเอ็ด	ปราชญ์
๙๙	น.ส.พูนกมล ปาโล	ปราชญ์ชาวบ้านดอนแดง	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๑๐๐	นายวิชัย ทวีนันท์	ปราชญ์ชาวบ้านนายวิชัย ทวีนันท์	ร้อยเอ็ด	ปราชญ์
๑๐๑	นายประเทือง แก่นกักดี	ปราชญ์ชาวบ้านนายวิชัย ทวีนันท์	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๑๐๒	นายถนอม เหล็กศรี	ปราชญ์ชาวบ้านนายถนอมเหล็กศรี	ร้อยเอ็ด	ปราชญ์
๑๐๓	น.ส.นิภาวรรณ บุญเลิศสัน	ปราชญ์ชาวบ้านนายถนอมเหล็กศรี	ร้อยเอ็ด	วิทยากร
๑๐๔	พระมหาสุภาพ พุทธิวิจิโย	ศูนย์พัฒนาคุณธรรม	กาฬสินธุ์	ปราชญ์
๑๐๕	นายณัฐวุฒิ ศรีสุข	ศูนย์พัฒนาคุณธรรม	กาฬสินธุ์	วิทยากร
๑๐๖	นายสุภัทรชัย หันจรัส	ศูนย์พื้นภูมิโท	กาฬสินธุ์	ปราชญ์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ คามศาสตร์พระราชฯ"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริบปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑๐๗	นายทวี แจ่มสุวรรณ	ศูนย์พื้นภูมิโท	กาฬสินธุ์	วิทยากร
๑๐๘	นายทองอินทร์ ภูมิซ้อ	ปราชญ์ชาวบ้านบ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	ปราชญ์
๑๐๙	นางวีระจิต สุวรรณเรือง	ปราชญ์ชาวบ้านบ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	วิทยากร
๑๑๐	นายเฉลิมศักดิ์ ถนอมสิทธิ์	กลีกรรรมธรรมชาติกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	ปราชญ์
๑๑๑	นางสาวสาวิตรี มีแก้ว	กลีกรรรมธรรมชาติกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	วิทยากร
๑๑๒	นางสาวสมจันทร์ ดอนสินพูล	ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน	กาฬสินธุ์	ปราชญ์
๑๑๓	นางบัวลา สีตาแก้ว	ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน	กาฬสินธุ์	วิทยากร
๑๑๔	นายประทีน นาชัยเวียง	ชุมชนบุญนิยมศรีโคตรบูรน้อยโคก	นครพนม	ปราชญ์
๑๑๕	นายประติษฐ์ เพ็งคำ	ชุมชนบุญนิยมศรีโคตรบูรน้อยโคก	นครพนม	วิทยากร
๑๑๖	นายปริญญา นามืองรักษ์	ศูนย์กลีกรรรมธรรมชาติคนฮักถิ่น	สกลนคร	ปราชญ์
๑๑๗	นางสาวศศพร นามืองรักษ์	ศูนย์กลีกรรรมธรรมชาติคนฮักถิ่น	สกลนคร	วิทยากร
๑๑๘	นายไพลิน ฆ้องชัย	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านสกลนคร	สกลนคร	วิทยากร
๑๑๙	นายบุญเทียม วงศ์กระโซ่	ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายการเลี้ยงสัตว์ฯ	มุกดาหาร	ปราชญ์
๑๒๐	นายนิพนธ์ วงศ์กระโซ่	ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายการเลี้ยงสัตว์ฯ	มุกดาหาร	วิทยากร
๑๒๑	นายภาณุ โหรีเมือง	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตำบลหนองสูงเหนือ	มุกดาหาร	ปราชญ์
๑๒๒	นายบุญทัฬห สานสุข	ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตำบลหนองสูงเหนือ	มุกดาหาร	วิทยากร
๑๒๓	นายโสม อุดคำ	ศูนย์กลีกรรรมธรรมชาติมุกดาหารประสานมิตร	มุกดาหาร	ปราชญ์
๑๒๔	นายละคร พยอม	ศูนย์กลีกรรรมธรรมชาติมุกดาหารประสานมิตร	มุกดาหาร	วิทยากร
๑๒๕	นายมานะ ขอสุงเนิน	ศูนย์เกษตรทฤษฎีใหม่เราสร้างก่อ	มุกดาหาร	ปราชญ์
๑๒๖	นายบัวพันธ์ บุญอาจ	เกษตรกรรมแบบยั่งยืน	หนองบัวลำภู	ปราชญ์
๑๒๗	นายบัวลี สร้อยสุวรรณ	เกษตรกรรมแบบยั่งยืน	หนองบัวลำภู	วิทยากร
๑๒๘	นายสุเมธ วิชัยวงศ์	กลีกรรรมธรรมชาติ น้ำเพียงดิน	หนองบัวลำภู	ปราชญ์
๑๒๙	นายมงคล บุญฤทธิ์	กลีกรรรมธรรมชาติ น้ำเพียงดิน	หนองบัวลำภู	วิทยากร
๑๓๐	นายวุฒิชัย แสงพิทักษ์	ศูนย์ปำรักษ์น้ำ	หนองบัวลำภู	ปราชญ์
๑๓๑	นายทองคำ มารตรกลาง	ศูนย์ปำรักษ์น้ำ	หนองบัวลำภู	วิทยากร
๑๓๒	นายสุวัฒน์ชัย จำปามูล	เกษตรผสมผสานโนนวัง-บูรพา	นครราชสีมา	เกษตรกร
๑๓๓	นางอนงค์ สาสิทธิ์	ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดเลย	เลย	เกษตรกร
๑๓๔	นายรัชพล วรตล	ศูนย์ห้วยผึ้ง	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๓๕	นางปวีรีชา วรตล	ศูนย์ห้วยผึ้ง	กาฬสินธุ์	เกษตรกร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ โรงแรมริมน้ำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑๓๖	นางสาวคัมภีร์วรรณ โสภา	ศูนย์สหัชชีนธุ์	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๓๗	นายจริยะ เทยิวบุผา	ศูนย์ห่มทิมนิมิต	สุรินทร์	เกษตรกร
๑๓๘	นางเหมือนจันทร์ ดิษฐกุล	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๓๙	นางสาวยุพาท ภูโตนา	ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๐	นายพรชัย กุลแก้ว	ศูนย์คุณธรรมนำชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง	มหาสารคาม	เกษตรกร
๑๔๑	นายพิเชษฐ เขตประกร	ศูนย์พินภูมิโท	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๒	นายปัญญา โพธิกมล	ศูนย์พินภูมิโท	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๓	นางสายเดือน ดลพิตชา	กลุ่มไข่เค็มสมุนไพโร	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๔	นางอุทัย ทรงภาณี	ศูนย์พัฒนาคุณธรรม	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๕	นายฉัตรชัย ภูบึง	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์บ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๖	นางวาริ ภูบึง	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์บ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๗	นางสาววิษณุ พัฒนโพธิ์	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์บ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	เกษตรกร
๑๔๘	นางวาสนา ภูเมศฝน	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์บ้านเชียงงาม	กาฬสินธุ์	เกษตรกร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑	นายธีระ วงษ์เจริญ	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ	ทปช.รมช.วิวัฒน์
๒	นางสาวไพลิน ผลตระกูล	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ	สป.กษ	นักวิชาการเกษตร ปฏิบัติการ
๓	นางสาวกัลยา สำอางค์	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโป่งแรด	จันทบุรี	วิทยากร
๔	นายเจริญวิทย์ เสนหา	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ	ทีม ทปช.รมช.
๕	นายอุกฤษ กาลาฮี	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สป.กษ	ทีม ทปช.รมช.
๖	นายวรยุทธ บุญมี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	ผอ.กนท
๗	นายฉัตรชัย แก้ววันนะ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	นักวิเคราะห์ ชำนาญการพิเศษ
๘	นายสุภาพ บุญประคอง	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๙	นางสาวศิวกานต์ สมศักดิ์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๑๐	นางสาวอนัญญา ไทยวัตถุ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	เจ้าหน้าที่ระบบงาน คอมพิวเตอร์
๑๑	นางสาววัชรีย์ เยื่อปุย	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	เจ้าหน้าที่ บริหารงานทั่วไป
๑๒	นายมณฑล ศรีมณฑล	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	นักวิจัย สังคมศาสตร์
๑๓	นายพงศ์ทิพัฒน์ อธิศัยตระกูล	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์
๑๔	นางสาวเจนจิรา ลัดดาวารกรณ์	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	สป.กษ	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑๕	นางสาวจุฑามาศ มานะปทุมชาติ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	ส.ป.กษ	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๑๖	นางสาวธิดารัตน์ อินทร์ทอง	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	ส.ป.กษ	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๑๗	นางสาวอรรวรรณ สังขวิเชียร	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ	ส.ป.กษ	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๑๘	นางละออง ชื่นฉอด	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี	ปทุมธานี	เกษตรและ สหกรณ์จังหวัด
๑๙	นางสาวนวลประภัสสร พลະศิลป์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี	ปทุมธานี	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๒๐	นายปารย์พิรัชย์ เพ็ญสุภา	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี	ปทุมธานี	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๒๑	นางสาวบุญยง ถนอมเงิน	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี	ปทุมธานี	เจ้าหน้าที่ โครงการฯ
๒๒	นายไพฑูรย์ โกเมนท์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี	จันทบุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๒๓	นางสาวเบญจมาศ อุ่ออ่อน	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม	สมุทรสงคราม	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๒๔	นายวิญญู คงรักษา	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม	สมุทรสงคราม	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๒๕	นายร่มไทร จินตกานนท์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปราจีนบุรี	ปราจีนบุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๒๖	นางธนินท์พรรณ ภาวพัฒนานุสรณ์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนนทบุรี	นนทบุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๒๗	นายทิมโชติ นัตถัง	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนนทบุรี	นนทบุรี	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๒๘	นายพูลลาภ อุไรงาม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดฉะเชิงเทรา	ฉะเชิงเทรา	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๒๙	สุพัชรรงค์ สุมารินทร์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดฉะเชิงเทรา	ฉะเชิงเทรา	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๓๐	นางไฉ่รุ่ง หลีแก้วสาย	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดระยอง	ระยอง	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๓๑	นางกุลฤดี ธนสุวรรณธาร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตราด	ตราด	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๓๒	นางสาวณัฐชากานต์ พิทยไพฑิภ์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชลบุรี	ชลบุรี	นักจัดการทั่วไป ชำนาญการ
๓๓	นายธรรมรงค์ นพรัตน์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชลบุรี	ชลบุรี	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์
๓๔	นายเสถียร เขียนสาร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสิงห์บุรี	สิงห์บุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๓๕	นางสาวปัทมา ทรัพย์สม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสิงห์บุรี	สิงห์บุรี	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๓๖	นายสุธัญญ์ ฤทธิขาม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี	เพชรบุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๓๗	นางสาวนันทนา สองสี	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี	เพชรบุรี	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๓๘	นางสาววิลาวัลย์ จันทมัน	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี	ราชบุรี	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๓๙	นายไชยรัตน์ นวิภาพ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลพบุรี	ลพบุรี	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๔๐	นายศักดิ์ชัย อ่อนละไม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลพบุรี	ลพบุรี	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๔๑	นายชินวัตร บุญจง	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุพรรณบุรี	สุพรรณบุรี	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์
๔๒	นายชูศักดิ์ ชูเชิด	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุพรรณบุรี	สุพรรณบุรี	เจ้าหน้าที่บันทึก ข้อมูล

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๔๓	นางสาวพีรชา มณีวงศ์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก	นครนายก	นักวิเคราะห์ฯ
๔๔	นายภาณุวัฒน์ โคมคำ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก	นครนายก	เจ้าหน้าที่ โครงการฯ
๔๕	นายสุชุมวิท สุขพันธุ์ถาวร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ	สมุทรปราการ	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๔๖	นายวรวิทย์ ฉายะรที	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ	สมุทรปราการ	นักวิเคราะห์ฯ ปฏิบัติการ
๔๗	นางรัชณี เพชรสม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท	ชัยนาท	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๔๘	นางสาวจิตชนก เข้มกลัด	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท	ชัยนาท	นักวิเคราะห์ฯ ปฏิบัติการ
๔๙	นางสาวกานดา ฮงพุ่ม	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท	ชัยนาท	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๕๐	นางสาธิตา ไชยแว่น	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว	สระแก้ว	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๕๑	นายสุรชัย ไชยแก้ว	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว	สระแก้ว	เจ้าหน้าที่ โครงการฯ
๕๒	นางสาวริศา นุ่นสังข์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม	นครปฐม	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๕๓	นางสาววราภา ฮิระเสถียร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม	นครปฐม	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์ฯ
๕๔	นางอุษณีย์ จันทราภิรมย์	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง	อ่างทอง	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๕๕	นางสาวนฤมล บุญมี	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง	อ่างทอง	เจ้าหน้าที่บันทึก ข้อมูล
๕๖	นางสาวปาริฉา อินทร์เพชร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระบุรี	สระบุรี	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๕๗	นายเจนวิทย์ เจริญจรัสชีพ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระบุรี	สระบุรี	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๕๘	นายสุวิติ กล่อมเกลี้ยง	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์
๕๙	นางสาวเอื้องพร นพคุณ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสาคร	สมุทรสาคร	เกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
๖๐	นางสาวณัฐภัทร์ วงศ์สุวรรณธัญ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรสาคร	สมุทรสาคร	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๖๑	นายธีรชาติ แสงแก้ว	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาญจนบุรี	กาญจนบุรี	นักวิเคราะห์ ปฏิบัติการ
๖๒	นางสุพัตรา เฉลิมสาร	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	นักวิเคราะห์ ชำนาญการ
๖๓	นางสาวศิริพร แสงอรุณ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์
๖๔	นายประมาณ สว่างญาติ	ศูนย์ปราชญ์เกษตรช่างใหญ่	พระนครศรีอยุธยา	ปราชญ์
๖๕	นายถวิล เสียงแจ้ว	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (นายถวิล เสียงแจ้ว)	ปทุมธานี	ปราชญ์
๖๖	นายชูชีพ พุกเงิน	ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (นายถวิล เสียงแจ้ว)	ปทุมธานี	วิทยากร
๖๗	นายอดุลย์ วิเชียรชัย	ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมกรรมการเกษตรแบบยั่งยืน	ปทุมธานี	ปราชญ์
๖๘	นางสาวเพ็ญวลี ชำเป็ย	ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมกรรมการเกษตรแบบยั่งยืน	ปทุมธานี	วิทยากร
๖๙	นายจรัส อยู่สบาย	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองโน	สระบุรี	วิทยากร
๗๐	นายพิระพงษ์ โพธิ์โต	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองโน	สระบุรี	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"
ณ พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๗๑	นายสมบูรณ์ เวศสุวรรณ	ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ เอ็ม โอ เอ	ลพบุรี	ปราชญ์
๗๒	นายอำนาจ ช่างสกุล	ศูนย์อัครจรยค์วันไม้	สิงห์บุรี	ปราชญ์
๗๓	นายกุศล บุญไทย	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโป่งแรด	จันทบุรี	วิทยากร
๗๔	นางพยง แสนกมล	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ตำบลเท็ด)	อ่างทอง	ปราชญ์
๗๕	นายวิรัช พันธุ์พุกษ์	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ตำบลเท็ด)	อ่างทอง	วิทยากร
๗๖	นายขวัญชัย รักษาพันธ์	ศูนย์ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช	ฉะเชิงเทรา	ปราชญ์
๗๗	นายธงไชย ศิลอุดม	ศูนย์ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช	ฉะเชิงเทรา	วิทยากร
๗๘	นายบัณฑิต กุลพุกษ์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด	ตราด	ปราชญ์
๗๙	นายจำฤทธิ์ คงอุดม	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด	ตราด	วิทยากร
๘๐	นายวิรัตน์ จินลักษณ์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน	นครนายก	ปราชญ์
๘๑	นางลำตวน จินลักษณ์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน	นครนายก	วิทยากร
๘๒	นางณัฐจินดา สงวนกุล	ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติวังสมบูรณ์	สระแก้ว	วิทยากร
๘๓	นางสาวชุติมันต์ สงวนกุล	ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติวังสมบูรณ์	สระแก้ว	วิทยากร
๘๔	นายสมิทธิ เอ็นสบาย	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติบ้านเนินไทร	สระแก้ว	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราช"
ณ พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปทุมธานี
ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๘๕	นางสาวดวงกมล คำเกิด	ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติบ้านเนินไทร	สระแก้ว	วิทยากร
๘๖	นายสุธรรม จันทร์อ่อน	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย	นครปฐม	ปราชญ์
๘๗	นายสุทธิศักดิ์ จันทร์อ่อน	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย	นครปฐม	วิทยากร
๘๘	นายพรชัย ชูเลิศ	มูลนิธิข้าวขวัญ	สุพรรณบุรี	วิทยากร
๘๙	นางรัตนา แจ่มสุวรรณ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองทราย	กาญจนบุรี	วิทยากร
๙๐	นายนิ้ววัชร เทพวรรณ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองทราย	กาญจนบุรี	วิทยากร
๙๑	นายชาญ ทับสี	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรจุลินทรีย์บ้าน ดอนผิงแดด	เพชรบุรี	ปราชญ์
๙๒	นายพนม ธรรมวิชัยพันธ์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรจุลินทรีย์บ้าน ดอนผิงแดด	เพชรบุรี	วิทยากร
๙๓	นายโชติวิชัย เสือเล็ก	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านยายแพง	สมุทรสงคราม	ปราชญ์
๙๔	นายอิทธิเดช กาษศิษฐ์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านยายแพง	สมุทรสงคราม	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านท่าป่าเปา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

วันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๑	นายธีระ วงษ์เจริญ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ส.ป.กษ.	ทปช.รมช.วิวัฒน์
๒	นางสาวไพรินทร์ ผลตระกูล	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ส.ป.กษ.	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
๓	นายพิเชษฐ โตนิตวงค์	ผู้จัดการธรรมธุรกิจ	ฉะเชิงเทรา	วิทยากร
๔	ดร.ชนชวน บุณระพงษ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	เชียงใหม่	วิทยากร
๕	นายวรยุทธ บุญมี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	ผ.อ.กท.
๖	นางสาวอโนทัย ไชยแสนขมภู	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการพิเศษ
๗	นางสาวยุพดี เมธามนตรี	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ชำนาญการ
๘	นายพงษ์เทพ จิตหาญ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	นักวิเคราะห์ฯ ปฏิบัติการ
๙	นางสาวอนัญญา ไทยวิฑู	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์
๑๐	นางสาววารงศณา แสงวิเศษ	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	จ.วิเคราะห์นโยบายและแผน
๑๑	นางสาวสุนิสา ไคว้เอง	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน	ส.ป.กษ.	จ.วิเคราะห์นโยบายและแผน
๑๒	นางทองดี โพธิ์ยอง	ศูนย์เรียนรู้ฐานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง	เชียงใหม่	ปราชญ์
๑๓	นางสาวประทุม สุริยา	แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนศรประทุม	เชียงใหม่	ปราชญ์
๑๔	นายปราณีต จรบุดตะ	แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนศรประทุม	เชียงใหม่	วิทยากร
๑๕	นายสมบุรณ์ กันทา	กลุ่มเกษตรลุ่มแม่น้ำปิง	เชียงใหม่	วิทยากร
๑๖	นายเดช รัตมวังค์	กลุ่มเกษตรลุ่มแม่น้ำปิง	เชียงใหม่	วิทยากร
๑๗	นายวัลลภ สุวรรณอนา	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอำเภอขุนยวม	แม่ฮ่องสอน	วิทยากร
๑๘	นายไพบุลย์ จำหงษ์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านท่าป่าเปา	ลำพูน	ปราชญ์
๑๙	นายทัศน์ สุทธิกุล	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านท่าป่าเปา	ลำพูน	วิทยากร
๒๐	นายสุรัตน์ รุกขรัตน์	ศูนย์เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลป่าไม้	ลำพูน	ปราชญ์
๒๑	นางอำภา รุกขรัตน์	ศูนย์เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลป่าไม้	ลำพูน	วิทยากร
๒๒	นายสมโภช ปานถม	ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงอำเภอแม่เมาะ	ลำปาง	ปราชญ์
๒๓	ส.อ. บุญเสริม ดีผิว	ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงอำเภอแม่เมาะ	ลำปาง	วิทยากร
๒๔	นายสมศรี สิริมังคลากุล	ศูนย์ร่่องเห็ดพัฒนา	ลำปาง	ปราชญ์
๒๕	พระประชาสิทธิ์ ขยวฑฒ	ศูนย์ร่่องเห็ดพัฒนา	ลำปาง	วิทยากร
๒๖	นายสุรพงษ์ มิ่งเชื้อ	ศูนย์เกษตรอินทรีย์เพชรล้านนา	ลำปาง	วิทยากร
๒๗	นายณัฐรัชย์ อิศระวงศ์	ศูนย์เกษตรอินทรีย์เพชรล้านนา	ลำปาง	วิทยากร
๒๘	นายมนูญ วงศ์อรินทร์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบ้านเด่นเจริญ	แพร่	ปราชญ์
๒๙	นางธีรวรรณ วงศ์อรินทร์	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบ้านเด่นเจริญ	แพร่	วิทยากร
๓๐	นายชูศักดิ์ หาดพรม	ศูนย์การเรียนรู้บ้านแสงเทียน	น่าน	ปราชญ์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านทาป่าเปา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

วันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๓๑	นายศุภมิตร สิริสนไชย	ศูนย์การเรียนรู้บ้านแสงเทียน	น่าน	วิทยากร
๓๒	นางดวงเดือน ขัตติยเนตร	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ	น่าน	ปราชญ์
๓๓	นายฐิติพงษ์ ทองวรรณ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ	น่าน	วิทยากร
๓๔	นายธวัชชัย พรหมรินทร์	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสวนแสงประทีป	น่าน	ปราชญ์
๓๕	นางพัทธรา พรหมรินทร์	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสวนแสงประทีป	น่าน	วิทยากร
๓๖	นายสุคำ วิยะพร้าว	ศูนย์เกษตรยั่งยืนตำบลศรีเมืองชุม	เชียงราย	วิทยากร
๓๗	นายผ่าน ปันคำ	ศูนย์เกษตรยั่งยืนตำบลศรีเมืองชุม	เชียงราย	วิทยากร
๓๘	นางมารศรี สิงห์เสวก	ศูนย์ฝึกอบรมการผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร (ข้าวหอมมะลิวังดิน)	อุตรดิตถ์	ปราชญ์
๓๙	นายเอกชัย เนตรเจริญกิจ	ศูนย์ฝึกอบรมการผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร (ข้าวหอมมะลิวังดิน)	อุตรดิตถ์	วิทยากร
๔๐	นายขจรศักดิ์ เดชะผล	ศูนย์กสิกรรมอำเภอทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	วิทยากร
๔๑	นางสาวนพคุณ เดชะผล	ศูนย์กสิกรรมอำเภอทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	วิทยากร
๔๒	นายมนอินทร์ เทศอินทร์	ศูนย์เรียนรู้เพื่อชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พะเยา	ปราชญ์
๔๓	นางกัญญา ถูกจิตต์	ศูนย์เรียนรู้เพื่อชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พะเยา	วิทยากร
๔๔	นายวิจิต ถิ่นวันนากุล	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ	พะเยา	ปราชญ์
๔๕	นายสมพงษ์ อ้นชวานา	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านบางกระน้อย	พิษณุโลก	ปราชญ์
๔๖	นายจำลอง คลีวงษ์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านบางกระน้อย	พิษณุโลก	วิทยากร
๔๗	นางกสิณ แสงมี	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงไร่นาสวนผสมบ้านวังไผ่สูง	สุโขทัย	ปราชญ์
๔๘	นายนราศักดิ์ ช้างชัย	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงไร่นาสวนผสมบ้านวังไผ่สูง	สุโขทัย	วิทยากร
๔๙	นางสาวจุฑามาศ เอี่ยมสีทอง	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลผาแฝง บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง	สุโขทัย	วิทยากร
๕๐	นางสาวลพานันต์ ไบไม้	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลผาแฝง บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง	สุโขทัย	วิทยากร
๕๑	นายอนุสรณ์ มีบุญ	ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง กสิกรรมธรรมชาติบ้านวังไทร	สุโขทัย	ปราชญ์
๕๒	นางตม มีรัตนคำ	ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง กสิกรรมธรรมชาติบ้านวังไทร	สุโขทัย	วิทยากร
๕๓	นายพงศ์สิริ นนทะชัย	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่รวาน	ตาก	ปราชญ์
๕๔	นายสุวิภา วรดี	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่รวาน	ตาก	วิทยากร
๕๕	นางตฤณศร สัมทับ	ศูนย์เรียนรู้ชีวิตพอเพียง	กำแพงเพชร	ปราชญ์
๕๖	นายศักดิ์ชัย สัมทับ	ศูนย์เรียนรู้ชีวิตพอเพียง	กำแพงเพชร	วิทยากร
๕๗	ส.ค.กอบสุข สิงห์แรง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองบง	กำแพงเพชร	ปราชญ์
๕๘	นางลินธุ หงษ์ยิ้ม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองบง	กำแพงเพชร	วิทยากร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยปราชญ์ ตามศาสตร์พระราชา"

ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านทาป่าเปา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

วันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ลำดับที่	ชื่อ	ชื่อศูนย์/หน่วยงาน	จังหวัด	หมายเหตุ
๕๙	นายจรัส โยธา	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดอุทัยธานี	อุทัยธานี	ปราชญ์
๖๐	นายสวง นพคุณ	ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดอุทัยธานี	อุทัยธานี	วิทยากร
๖๑	นางศาศตพร กวาศมบุญ	ศูนย์เกษตรกรรมยั่งยืนห้วยคด	อุทัยธานี	วิทยากร
๖๒	นางสาวกฤติยา เสริมศรีพงษ์	ศูนย์เกษตรกรรมยั่งยืนห้วยคด	อุทัยธานี	วิทยากร
๖๓	นายสุพจน์ ไคมณี	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (นายสุพจน์ ไคมณี)	นครสวรรค์	ปราชญ์
๖๔	นายจักรภฤต บรรเจิดกิจ	ศูนย์เรียนรู้กสิกรรมธรรมชาติเพื่อขับเคลื่อนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	พิจิตร	ปราชญ์
๖๕	นางสาวทัศนีย์ เสี่ยมแรง	ศูนย์เรียนรู้กสิกรรมธรรมชาติเพื่อขับเคลื่อนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	พิจิตร	วิทยากร
๖๖	นายสุทัศน์ ภมรพิพัฒน์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงตนเอง บ้านวังขาม	เพชรบูรณ์	ปราชญ์
๖๗	นายอำนาจ ใจหาญ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงตนเอง บ้านวังขาม	เพชรบูรณ์	วิทยากร

